

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

Barbora Králová

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

OBOR: MEZINÁRODNÍ STUDIA – DIPLOMACIE

**Vliv politických rozhodnutí na HDP: Dá se chudoba řešit
politicky?**

Autor: Barbora Králová

Vedoucí práce: PhDr. Otakar Volenec, CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze dne 20. května 2010

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce panu PhDr. Otakaru Volencovi, CSc. za tipy na literaturu, cenné připomínky během vypracovávání bakalářské práce a především za čas, jenž mi věnoval.

Obsah

Seznam zkratek.....	8
Úvod.....	9
Metodologie.....	11
1 Nigérie.....	12
1.1 Náboženství.....	12
1.2 Původ etnických konfliktů	12
1.3 Ekonomika.....	13
1.4 První léta nezávislosti	13
1.4.1 Biafra.....	13
1.4.2 Mírová opatření a Gowonův devítibodový plán.....	14
1.4.3 Prezidenti Muhammed a Obasanjo	15
1.4.4 Ropa.....	16
1.4.5 Zelená revoluce.....	16
1.4.6 Předání moci civilistům	17
1.4.7 Vliv na HDP	18
1.5 80. léta.....	18
1.5.1 Ropný šok.....	19
1.5.2 Vláda prvního prezidenta Shagariho.....	19
1.5.3 Vliv na HDP	20
1.6 Nové tisíciletí.....	20
1.6.1 Cesta k demokracii.....	21
1.6.2 Zahraniční politika	21
1.6.3 NEEDS, SEEDS, PSI a Millennium Development Goals	22
1.6.4 Vliv na HDP	24
1.7 Vývoj demokracie.....	25
1.8 Demokracie a ekonomický rozvoj	26

2	Ghana.....	27
2.1	Etnické a náboženské složení	27
2.3	Ekonomika.....	28
2.4	Britské kolonizování	28
2.5	60. a 70. léta	29
2.5.1	Samostatnost a první prezident.....	29
2.5.2	Období vojenských převratů	30
2.5.3	Vliv na HDP	31
2.6	80. a 90. léta	32
2.6.1	Rawlings.....	32
2.6.2	Cesta k pluralitní demokracii	32
2.6.3	Vliv na HDP	33
2.7	Ghana od nového tisíciletí do současnosti	34
2.7.1	Politická situace	34
2.7.2	Millennium development goals	34
2.7.3	Vliv na HDP	36
2.8	Vývoj demokracie.....	37
2.9	Demokracie a ekonomický rozvoj	38
3	Zimbabwe	39
3.1	Etnické a náboženské složení	39
3.2	Ekonomika země	39
3.3	První léta nezávislosti	40
3.3.1	Unilaterálně vyhlášená nezávislost.....	40
3.3.2	Získání nezávislosti.....	41
3.3.3	Vliv na HDP	42
3.4	80. léta	43
3.4.1	Cesta usmíření	43

3.4.2	Běloši	44
3.4.3	Vzestup ZANU	45
3.4.4	Vláda jedné strany	45
3.4.5	Vliv na HDP	46
3.5	90. léta	47
3.5.1	Volby v 90. letech.....	47
3.5.2	Příklon k tržnímu hospodářství	47
3.5.3	AIDS	48
3.5.4	Protestní akce.....	48
3.5.5	Vliv na HDP	49
3.6	Nové tisíciletí.....	50
3.6.1	Vznik jednotné opozice.....	50
3.6.2	Pozemková reforma	50
3.6.3	Světová izolace	51
3.6.4	Harmonizované volby 2008	52
3.6.5	Světlejší zítřky?	53
3.6.6	Vliv na HDP	54
3.7	Vývoj demokracie.....	55
3.8	Demokracie a ekonomický rozvoj	56
Závěr		57
Literatura		59
Knižní		59
Časopisy		59
Online		60

Seznam zkratek

AU – Africká unie

GPRS I - Ghana Poverty Reduction Strategy, Ghanská strategie pro redukci chudoby

GPRS II - Growth and Poverty Reduction Strategy, Strategie pro růst a redukci chudoby

HIPC - Highly Indebted Poor Country, Vysoce zadlužená chudá země

IMF – International monetary fund, Mezinárodní měnový fond

MDC – Movement for democratic change, Hnutí za demokratickou změnu

MDG – Millennium development goals, Rozvojové cíle tisíciletí

MDRI - Multilateral Debt Relief Initiative, Multilaterální iniciativa k odpuštění dluhu

NDC – National democratic congress, Národní demokratický kongres

NEEDS - National Economic Empowerment Development Strategy, Národní strategie na posílení ekonomiky

NEPAD – New Partnership for Africa’s development, Nové partnerství pro africký rozvoj

NPP – New patriotic party, Nová vlastenecká strana

PF – Patriotic Front, Patriotická fronta

PSI – Policy support instruments, Nástroje k podpoře politiky

SEEDS - State Economic Empowerment Strategy, Státní strategie na posílení ekonomiky

UANC - United African National Council, Jednotná africká národní rada

ZANLA – Zimbabwe Africal National Liberation Army, Africká národní osvobozenecká armáda Zimbabwe

ZANU - Zimbabwe African National Union, Africký národní svaz Zimbabwe

ZAPU - Zimbabwe African People’s Union, Svaz afrického lidu Zimbabwe

ZIPRA – Zimbabwe People’s Revolutionary Army, Lidová revoluční armáda Zimbabwe

Úvod

Tato práce se zabývá subsaharskou Afrikou. Do tohoto koutu světa proudí již desítky let humanitární a rozvojová pomoc z vyspělých zemí. Posílány nejsou jen potraviny, stroje nebo nejrůznější vybavení, ale i odborníci, kteří mají za úkol pomoci africkým zemím se postavit na vlastní nohy. Jak přes oficiální státní pomoc, tak přes neziskové organizace jsou do Afriky vysíláni lékaři, učitelé, specialisti na zemědělství, ekonomové či inženýři. I přes tuto pomoc je Afrika nejchudším kontinentem na světě a místem, kde žije nejvíce lidí pod hranicí chudoby. Dosavadní vnější pomoc se tedy v tomto světě jeví jako málo efektivní. Tyto úvahy mě vedly k otázce, zda je možné řešit chudobu a zaostalost zevnitř, vlastní vnitřní politikou. Ve své práci jsem se rozhodla tuto problematiku zkoumat.

Jako ukazatel ekonomického rozvoje jsem zvolila HDP. Data jsem čerpala z databáze Světové banky, protože poskytuje nejkomplexnější informace ze všech ostatních mně známých databází týkajících se rozvojových zemí. Politický vývoj jsem se rozhodla zkoumat na grafech zpracovaných na základě výzkumu The Polity IV, nad kterým má záštitu Centrum pro systémový mír (The center for systemic peace). Polity IV zkoumá současné vlastnosti demokratické a autokratické moci ve vládnoucích institucích na škále od -10 (absolutní autokracie) do 10 (absolutní demokracie). Více k oběma grafům uvádím v části „Metodologie“. Jako zkoumaný předmět jsem vybrala tři země subsaharské Afriky, z nichž každá zastupuje určitý typ společenského uspořádání nebo ekonomické situace. Vzhledem k tomu, že se způsob kolonizace u jednotlivých mocností lišil, což mělo vliv na další vývoj těchto zemí, zvolila jsem pro lepší srovnatelnost pouze bývalé britské kolonie. Nigérii jako zemi, která těží ze svého nerostného bohatství, Ghanu jako zástupce vyspělejších zemí subsaharské Afriky s etablovanou demokracií a Zimbabwe jako absolutistický stát v čele s diktátorem. U každé z nich zkoumám napříč dějinami politická rozhodnutí a jejich případný dopad na HDP země.

Cílem této práce není detailní a vyčerpávající historický přehled. Historie zde slouží jen jako vodítko ke zkoumání politických rozhodnutí jednotlivých etap vývoje. Jde o to zachytit stav na politické scéně a hospodářskou situaci země, a to zejména ve zlomových okamžicích, ať už se jedná o prudký propad, nebo naopak rychlý růst HDP. Cílem této práce také není hloubková ekonomická analýza, nýbrž zkoumání provázanosti politiky a

ekonomiky. Mým cílem je potvrdit či vyvrátit tezi, že s demokracií přichází i ekonomický blahobyt, který budu pro účely této práce měřit právě pomocí HDP.

Text je strukturován do kapitol podle časových období. U Nigérie a Zimbabwe je to po desetiletích, u Ghany po dvacetiletích. Na konci každého časového období zkoumám, jaký vliv měla politická rozhodnutí na HDP, proto zde vždy znovu pro větší přehlednost vkládám graf HDP. Na konci každé kapitoly popíšu graf celkového politického vývoje a srovnám jej s grafem HDP. Ze získaných poznatků vyhodnocuji, zda demokracie přináší ekonomický rozvoj.

Literatura se liší u jednotlivých zemí. U Nigérie a Ghany jsem vycházela z knih historika a afrikanisty PhDr. Vladimíra Klímy, CSc., který byl českým velvyslancem v Ghaně a vědeckým pracovníkem v Nigérii. U Zimbabwe byla velice přínosná kniha Otakara Hulce a Jaroslava Olši Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi díky komplexnosti informací. Hlubší politické analýzy jsem čerpala z knihy A crisis of governance: Zimbabwe autora J. W. Chikuhwy. Současné informace jsem čerpala ze stránek mezinárodních organizací jako je OSN a její specializované organizace či Mezinárodní měnový fond.

Metodologie

Ze statistických dat Světové banky jsem zpracovala grafy vývoje HDP ve vybraných afrických zemích od roku 1960 (tzv. rok Afriky) do 2008, resp. 2009 (nejaktuálnější data, která byla k dispozici). HDP je zde počítáno v milionech amerických dolarů v současných cenových a směnných hodnotách podle parity kupní síly. Pozoruji hlavně prudké propady nebo naopak rychlé růsty a hledám politická rozhodnutí, která se učinila v té době.

Grafy Authority trends mapují politickou situaci v zemi v časovém rozmezí od roku 1945 (popř. od doby vzniku státu) do současnosti. Vertikální práh demokracie tvoří bod 6 (čím blíže bodu 10, tím demokratičtější režim), práh autokracie pak -6 (čím blíže k bodu -10, tím více autokratický režim). Přerušovaná svislá čára znázorňuje konec Studené války (1991). Většinu grafů tvoří souvislá **modrá** linie, která znamená, že politická situace byla souvisle sledována a každý rok zaznamenána. **Červená** souvislá linie znázorňuje frakcionalismus, období nejednotnosti na politické scéně a nestability režimu. **Zelená** přerušovaná čára vyjadřuje přechod, přeměnu. **Černá** přerušovaná čára znamená mezivládí nebo bezvládí (*interregnum*), přerušovaná **fialová** čára přerušení. Dále se v grafech objevují písmena, která symbolizují¹:

- **X** – upadnutí do autokracie, propad o 5 nebo více bodů, kdy je etablovaný režim silou nahrazen režimem autokratičtějším
- **C** – státní puč (*Coup d'état*)
- **A** – exekutivní „auto-puč“ (*Autogolpe*), změna o 5 či více bodů způsobená vládnoucí výkonnou mocí. Stav, kdy legálně zvolený vládce uzurpuje moc činy jako je rozpuštění zákonodárných orgánů, zrušení ústavy, zbavení občanských práv a zpravidla se stane diktátorem.
- **R** – revoluce, svržení etablovaného režimu a jeho úplné nahrazení novou, zcela odlišnou vládnoucí elitou
- **S** – selhání státu (*State failure*), úplný nebo skoro úplný kolaps centrální moci, který zasahuje více než 50 % státního území

---

¹ Center for systemic peace. *Polity IV* [online]. 2006. Explanatory Notes. Dostupné z WWW: <<http://www.systemicpeace.org/polity/keynew.htm>>.

1 Nigérie

Nigérii jsem si vybrala jako zástupce afrických zemí, které disponují nerostným bohatstvím. Toto se stává hnacím motorem pro jejich ekonomiku, ale zároveň i potenciálním jablkem sváru díky nerovnému přístupu k nim. Pro lepší porozumění problematice Nigérie nastíním ze začátku její kulturní, etnické a historické pozadí, poté přejdu k vývoji HDP a analýze politických rozhodnutí, která za ním stála.

Nigérie je federace s nejvyšším počtem obyvatel na kontinentu, je to nejlidnatější země s černošskou většinou. Jako mnoho dalších států ležících ve střední Africe je rozdělena na muslimský sever a křesťanský jih.

1.1 Náboženství

Původním tradičním náboženstvím byl animismus. Animisté věří, že božskou sílu mají předci, některá zvířata, duchové řek, jezer, skal, stromů apod. Styk s božským zprostředkovávají kouzelníci, na které se obracejí lidé v tísní. Zastupují také funkci lékařů. Kolem poloviny 19. stol. přišli na území Nigérie misionáři (zejm. z Británie) a přinesli křesťanství. Na současném africkém křesťanství lze pozorovat vstřebávání pohanských prvků a „animizaci“. Otroci, kteří byli z Nigérie přivlečeni na práci do Ameriky, zde zanechali stopy své víry. Zvláště v oblasti Karibiku a v Latinské Americe můžeme pozorovat africké kulty, zvyky a obřady. Jako příklad slouží kult vúdú na Haiti nebo kult lukumí na Kubě.² Křesťansko-animistický jih má zemědělský charakter a usedlý způsob života. Sever je muslimský (tzv. černý islám), mimo jiné díky převaze pastevectví a kočovného způsobu života. Islám měl integrační funkci, stmeloval společnost a posiloval například úlohu vzdělání ve společnosti.³

1.2 Původ etnických konfliktů

Kolonizace a hlavně otrokářství rozdmýchávaly etnické spory uvnitř Nigérie, která je kmenově velmi různorodá. Evropané otroky nelovili sami, nýbrž si na to najímali Afričany. Výměnou za zajaté otroky jim nabízeli alkohol a střelné zbraně, které byly mnohem účinnější než oštěpy, luky a šípy, které Afričané používali při lovu. Obchod s otroky se díky tomuto mechanismu stal masivním, nigerijský jih ztratil v 16. - 18. stol.

---

² KLÍMA, V. *Stručná historie států:Nigérie*. 2003. s. 13 - 14.

³ KLÍMA, V. *Stručná historie států:Nigérie*. 2003. s. 17 – 18.

milióny mužů. Dozvuky starých křivd, svárů a předsudků působily nenávist mezi etniky ještě dlouho po vymanění se z kolonialismu a politické nezávislosti. Nenáviděna a obviňována byla etnika, která kolaborovala s otrokáři a profitovala tak na utrpení jiných etnik.

1.3 Ekonomika

Nigérie je 11. největším vývozcem ropy. Každý den vyveze 2,2 miliónů barelů kvalitní ropy. I přes snahy diverzifikovat ekonomiku je nigerijská ekonomika stále závislá na těžbě a citlivá na výkyvy cen na světových trzích. V roce 2006 tvořila ropa 90 % z exportních příjmů⁴ a 37,3 % HDP⁵. Podle dat Světové banky činil podíl zemědělství na HDP 33 %, průmyslu 41 % a služeb 27 %. I přes vysoké zisky z ropy žije 84 % lidí v chudobě se 2 dolary na den⁶. Nerovné rozdělení zisků se dá ilustrovat tristní statistikou, že 20 % obyvatel vlastní 49 % veškerých zisků⁷.

Hlavními obchodními partnery jsou USA a Čína. USA je největším odběratelem nigerijské ropy, Čína zase největším importérem zboží a služeb. Její vliv v africkém regionu roste, protože spolupracuje i s autoritářskými režimy, se kterými odmítají spolupracovat země Západu, např. se Zimbabwe.

1.4 První léta nezávislosti

1.4.1 Biafra

První léta existence Nigérie doprovázely mezikmenické boje. V roce 1961 se konal v sousedním Kamerunu plebiscit, ve kterém se severní část britského Kamerunu rozhodla přidat se k Nigérii a jižní část se připojila k francouzskému Kamerunu. Sever Nigérie se

---

⁴ Foreign and Commonwealth Office. *Nigeria*. 2010. Dostupné z WWW: < <http://www.fco.gov.uk/en/travel-and-living-abroad/travel-advice-by-country/country-profile/sub-saharan-africa/nigeria?profile=economy&pg=2>>.

⁵ OECD. *Nigeria*. 2008. Dostupné z WWW: < <http://www.fco.gov.uk/en/travel-and-living-abroad/travel-advice-by-country/country-profile/sub-saharan-africa/nigeria?profile=economy&pg=2>>.

⁶ Tamtéž

⁷ Světová Banka. *World dataBank*. World Development Indicators & Global Development Finance. Dostupné z WWW: < <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>>.

tím zvětšil a jeho rozloha převýšila jižní část. Dvě hlavní velké etnické skupiny byly Hausa (muslimové), Igbo (křesťané) a Joruba (křesťané). Hausa byli vládnoucí etnikum ze severu země, Jorubové ze západu. Igbové byli na jihu a východě a cítili se Hausy ohroženi. Byly na ně pořádány pogromy a upírána jim práva. Igbové obývali území bohaté na ložiska ropy. Roku 1966 byl proveden vojenský puč a k moci se dostává generál Gowon. Igbové pod vedením podplukovníka Ojukwu vyhlásili na jihovýchodě nezávislou Republiku Biafra a začíná občanská válka, do které se zapojily i světové velmoci. Na straně Biafry stojí Francie, Portugalsko, Jihoafrická republika, Izrael a Benin. Na stranu Nigérie se postavila Velká Británie, Sovětský svaz, Egypt, Sýrie, Súdán, Čad, Niger a Saúdská Arábie. Biafra se odmítla vzdát a byla Nigérií napadena. Následovaly 3 roky bojů, které způsobily humanitární katastrofu. 15. 1. 1970 Biafra kapitulovala, Ojukwu uprchnul a území bylo rozděleno do několika států v rámci federace.

1.4.2 Mírová opatření a Gowonův devítibodový plán

V průběhu 70. let zažila Nigérie soustavný růst HDP. V zemi v té době skončila občanská válka (červenec 1967 – leden 1970), která zničila infrastrukturu, obydlí a vyhnala mnoho obyvatel do sousedních států. Po míru začalo období rozkvětu. U moci byl od roku 1966 generál Yakubu Gowon, kterému se podařilo potlačit biaferské separatisty na severu země. Uvědomil si, že jediná cesta k prosperitě země je skrze mír.

Obnovilo se federativní uspořádání země, které respektovalo etnickou různorodost obyvatelstva. Došlo k repatriaci uprchlíků z občanské války, zejména z Pobřeží slonoviny a z Gabunu. Vláda přikročila k demobilizaci a k rehabilitaci válečných invalidů. Armáda musela být očištěna od stoupenců Biafry (separatistů). V etnicky tak rozmanité zemi, jako je Nigérie, bylo potřeba udělat tato opatření velmi opatrně, aby nepůsobila jako pomsta poraženým nepřátelům. Díky občanské válce vzrostlo napětí a nevraživost mezi etniky, pro prosperitu ale byla potřeba jednoty a spolupráce. Gowonovým plánem bylo předat postupně politickou moc civilistům. Ještě předtím mělo proběhnout sčítání lidu, aby mohla vláda přistoupit k plánovitému rozvoji. Vznikly nové politické strany, jejichž ráz už nebyl etnoregionální, nýbrž celonigerijský. Vznikla nová federální ústava. Vláda zavedla všeobecné základní vzdělání prvního stupně a rozšiřovala i střední a vysoké školství. Každý stát, kterých za Gowonovy éry bylo v Nigérii 12, měl mít svou univerzitu. Gowonova vláda usilovala také o posílení domácích podnikatelů, čehož chtěla dosáhnout pomocí afrikanizace cizích firem a společností. Podle dekretu z roku 1972 docházelo u vybraných podniků k úplné, u dalších k částečné čtyřprocentní nigerianizaci. Tento dekret

měl zařídit, aby zahraniční společnosti postupně ovládli Nigerijci, zejména tím, že budou nakupovat akcie a zasedat ve správních radách. Zahraniční společnosti se přirozeně snažily zachovat si svůj vliv a zajistit si odtok zisků z Nigérie. Nigerijci nebyli připraveni a vyškoleni ovládnout tolik cizích podniků, zahraniční společnosti nad nimi měly znalostní převahu. Když už Nigerijci měli nějaké zisky, nedařilo se jim je vhodně reinvestovat. Situaci zhoršoval odliv přímých zahraničních investic firem, které váhaly investovat do podniků za tak nejistých podmínek v zemi. Gowonův vojenský režim postrádal kontrolní mechanismy, proto se v zemi dařilo korupci a kriminalitě. Dalším nevydařeným projektem bylo sčítání lidu na konci roku 1973. Podle něj stoupl na jihu země počet obyvatel jen o 2,5 mil., zatímco na severu o 21,5 mil. To odporovalo dlouhodobému trendu, v němž v posledních 50 letech trvale klesal podíl severonigerijské populace na celkovém počtu obyvatel země z asi 60 % na 50 %.⁸ Tento nepoměr ve prospěch severu měl potenciál k probuzení zdánlivě latentní mezietnické a náboženské řevnivosti. Gowon si tuto hrozbu vzal jako záminku k odkladu termínu předání moci civilistům ze slibovaného roku 1974 na rok 1976. Jeho plané sliby, nerozhodnost a únik před problémy zburcovaly řady generálů a plukovníků k nekrvavému převratu.

1.4.3 Prezidenti Muhammed a Obasanjo

Po svržení Gowona se k moci dostal generál Murtala Muhammed, jehož misí se stalo potírání korupce. Vyměnil většinu federálních a státních komisařů a guvernéry všech 12 států. Pokračoval v Gowonově integrační politice a potíral tribalismus, který chtěl nahradit celonigerijskou provázaností. Proto například převeloval důstojníky do etnicky odlišných území a přesunul hlavní město na etnicky neutrální půdu.⁹ Ač sám byl severan a muslim, nepřejímal v politice konzervativní muslimské postoje a rozhodl se také ignorovat výsledky sčítání lidu z roku 1973, které dávaly severanům nepravděpodobnou početní převahu. Pro větší průhlednost a horší podmínky pro korupci se rozhodl odbyrokratizovat státní aparát. Počet lidí sloužících v armádě klesl na polovinu, dále byly zavedeny zkušební testy, které odhalily slabiny mnoha stávajících důstojníků. Právě tento odvážný a razantní krok stál Muhammeda život – 13. 2. 1976 na něj byl spáchán atentát podplukovníkem Dimkou.

---

⁸ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Nigérie*. 2003. s. 83.

⁹ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Nigérie*. 2003. s. 85.

Dimka se následně neúspěšně pokusil o vojenský puč, byl ale společně s dalšími 38 povstalci zatčen a popraven.¹⁰ Novou hlavou státu se stal Muhammedův nejbližší spolupracovník a zástupce Obasanjo, který pokračoval cestou, kterou Muhammed začal budovat. Zaváděl taková opatření, aby bylo možné předat konečně vládu do rukou civilistů. Předně to byla nová, „druhorepubliková“ ústava, která byla napsána podle vzoru Spojených Států, a vstoupila v platnost v roce 1979. V ní byl vymezen rámec pro soutěž celonigerijských politických stran. Aby se rozmělnily etnoregionálně zaměřené síly a posílila se ústřední federální vláda, vzrostl počet států federace na 19.

1.4.4 Ropa

V 70. letech 20. stol. nastal v Nigérii ropný boom. Otevírala se další naleziště ropy a Nigérie se stala naftařskou velmocí. Roku 1971 přistoupila Nigérie do OPECu. V té době také rostly ceny ropy na trhu a Nigérie zažívala vysoký příliv peněz. Bohužel s penězi neuměla hospodařit a i přes vysoký příjem z prodeje ropy se zadlužovala. Část z těchto peněz šla na vybudování infrastruktury pro těžbu a dopravu ropy, další skončily v osobních rukou.¹¹ Zisky z ropy se nerozdělovaly rovnoměrně mezi obyvateli, nýbrž z nich profitovaly jen některé etnické skupiny. Tento nerovný přístup ke zdrojům se stal příčinou řady konfliktů.

1.4.5 Zelená revoluce

Nigerijský ropný rozmach způsobil krizi v zemědělství. Mladí lidé utíkali do měst a na vesnicích zůstávali staří a méně výkonní zemědělci. Potraviny se importovaly do země za petrodolary. Zisky se neinvestovaly do rozvoje průmyslu, proto byla Nigérie závislá na zahraničním technickém vybavení, servisu, náhradních dílech atd. Vše fungovalo, dokud cena ropy stoupala, ale koncem 70. let se trh nasytil a cena šla dolů. Bylo nutné zajistit potravinovou soběstačnost země. Obasanjova vláda proto přišla s „Operací živte národ“ (Operation Feed the Nation), do které investovala obrovské sumy peněz. Zvyšovaly se osevní plochy, rolníci dostali k dispozici nová, účinnější hnojiva, traktory a další technické vybavení. Rolníkům byly poskytovány úvěry na modernizaci vybavení a stavbu skladních prostorů. Mladí lidé, kteří v městech nenacházeli práci, se vraceli na vesnici jako pracovní posily. Díky těmto opatřením vzrostla zemědělská produkce a z vesnic přicházely na trh

---

¹⁰ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Nigérie*. 2003. s. 88.

¹¹ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Nigérie*. 2003. s. 43.

přebytky. Pro zastavení odlesňování, které ohrožovalo klima severních zemí, byly stavěny zavlažovací systémy a probíhala rekultivace porostů.

1.4.6 Předání moci civilistům

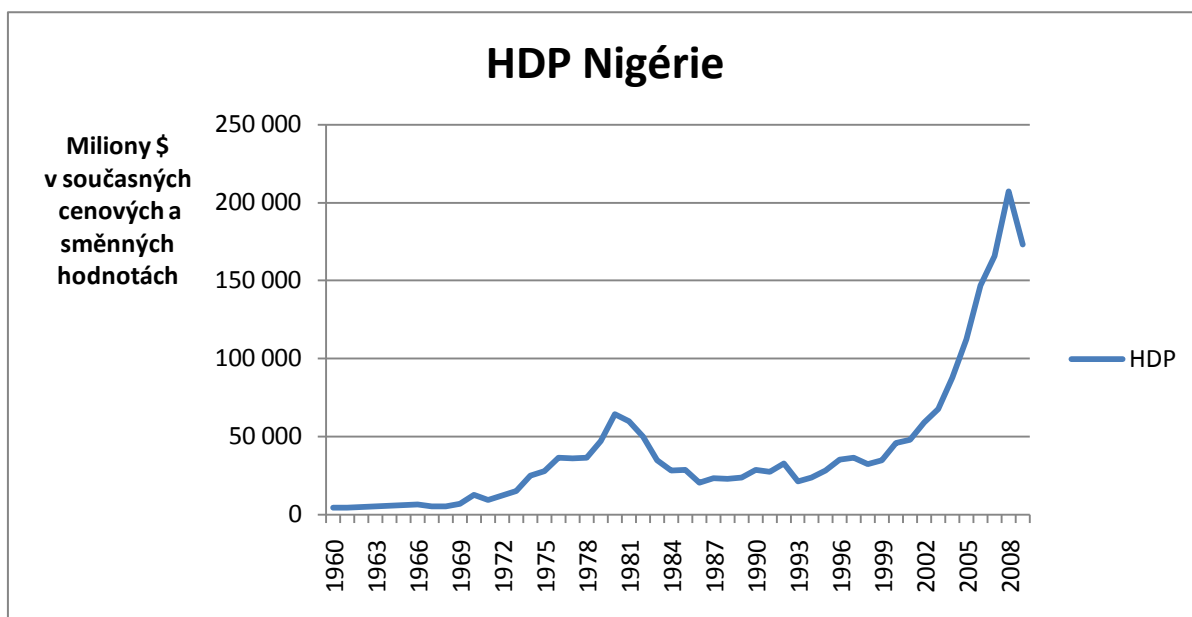
Obasanjo plánoval již od svého nástupu předání politické moci do rukou civilistů. Než se tak mohlo stát, bylo nutné připravit cestu. Od října 1977 fungovalo Ústavodárné shromáždění, které mělo navrhnout a schválit pojistky proti zneužívání moci jednotlivci. Nikdo, komu byla prokázána korupce, nemohl kandidovat ve volbách. Strany musely být registrované u Federální volební komise, která je prověřovala. Hlavní podmínkou byl celonigerijský charakter politických stran, aby se neopakovaly potíže první republiky. Strany musely mít pobočky ve všech státech federace a ve svých kampaních nesměly používat úzce etnickou symboliku.¹²

Bylo zaregistrováno 5 stran, které formálně splňovaly všechny náležitosti. Nezabývaly se však svých etnoregionálních vazeb. Tři nejsilnější strany odpovídaly třem hlavním národům: hauskému, iboskému a jorubskému. K předání moci došlo ve slíbený termín do rukou nově zvoleného prezidenta Shehua Shagariho a vojáci se vrátili zpět do kasáren.

---

¹² KLÍMA, V. *Stručná historie států: Nigérie*. 2003. s. 90.

1.4.7 Vliv na HDP

Zdroj: Světová banka, < <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>>.

Zavedení mírových opatření a urovnání vztahů z občanské války vedlo v 70. letech k rozvoji země. Sice stále panoval vojenský autoritářský režim, ale ty byly v té době běžné po celé Africe a tudíž nepovažované za přílišnou hrozbu. Odklon od etnocentrismu k nigerianizaci sloužil jako tmelící prvek společnosti a základ k celonárodní spolupráci. Díky stabilizované situaci, upevňování zásad právního státu, důrazu na vzdělání a snahy potírat korupci a zločin země vzkvétala. I přes stálé spoléhání se na petrodolary a na dovoz došlo k částečné zemědělské soběstačnosti a diverzifikaci ekonomiky. Pozitivně je také vnímáno nekrvavé předávní moci do rukou civilistů.

Zásadní roli na růst HDP mělo objevení nových nalezišť ropy a zvětšování objemu jejího vývozu. Ropnými šoky země v 70. letech ještě stále vydělávala. To se ale v 80. letech změnilo.

1.5 80. léta

V první polovině 80. let došlo ke stagnaci, kterou následoval prudký pokles HDP v druhé polovině 80. let. Na této úrovni po propadu se HDP udrželo dalších 15 let.

1.5.1 Ropný šok

Ekonomika Nigérie je z velké části závislá na cenách ropy na světových burzách. Když na podzim roku 1973 OPEC záměrně snížil těžbu ropy a zvýšil tak její cenu, upadly státy závislé na dovozu ropy do recese. Země OPEC z toho krátkodobě profitovaly, ale v postižených zemích se začalo přemýšlet, jak snížit závislost na OPECu a ropě obecně. Začala se objevovat nová naleziště ropy a zemního plynu (např. Severní moře, Aljaška) a implementovala se energeticky úsporná řešení. V důsledku toho a také ekonomické krize, kterou ropné šoky způsobily, se snížila poptávka po ropě. Její nadměrná produkce vedla pak v osmdesátých letech k propadu cen.

Tento propad cen zasáhl všechny země, které se zaměřovaly na vývoz ropy, ať už měly jakékoli politické uspořádání. I sebeschopnější politik by zřejmě nedokázal v této situaci zabránit ekonomické krizi. Nigérie byla zadlužená a na krizi zcela nepřipravená, proto jí trvalo dalších 15 let, než si našla cestu k prosperitě.

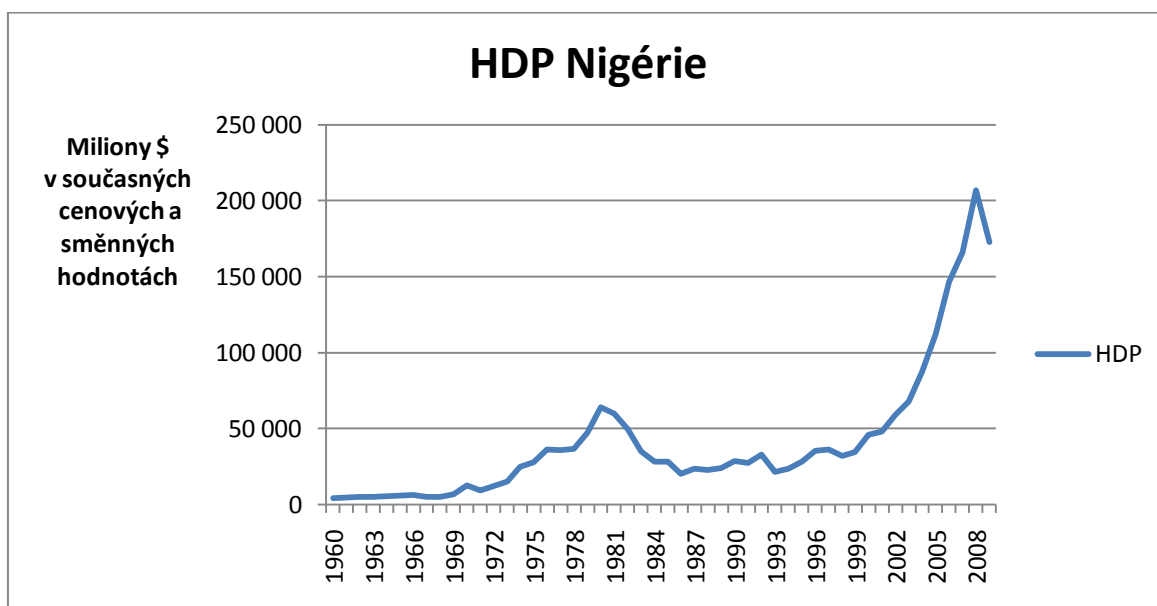
1.5.2 Vláda prvního prezidenta Shagariho

I přes značné investice do zemědělství nebyla Nigérie potravinově soběstačná. Při poklesu ceny ropy v 80. letech nařídil OPEC snížení těžebních kvót. V období 1980 – 1982 klesly příjmy z ropy na polovinu a země se začala zadlužovat. Dluhová služba činila 4 % úhrnu vývozních příjmů a dovoz se nedařilo snižovat.¹³ Bylo nepochybně třeba šetřit, ale na druhou stranu i budovat infrastrukturu pro přilákání zahraničních investorů. To se podařilo a v Nigérii vyrostl ocelářský komplex ze SSSR a Německa, chemičky, papírný, petrochemický komplex a další podniky. Jednotlivé státy uvnitř federace se přetahovaly o dotace, ať už ve formě technického vybavení, nebo stavby univerzity. Nigerijci toužili po systému, jaký panoval v USA. Legislativně jej sice zakotvili, ale nedisponovali srovnatelným kapitálem, který by jim umožnil americký rozlet. Země byla zmítaná nezaměstnaností, politickou zkorumpovaností a populismem. Vládnoucí strana se chtěla udržet u moci v čele se Shagarim a zfalšovala a zkorumpovala volby. To byla poslední kapka pro ozbrojené síly, které se na Silvestra roku 1983 opět násilně chopily moci. Druhá polovina 80. let byla plná vojenských převratů, které skončily až na prahu nového tisíciletí.

---

¹³ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Nigérie*. 2003. s. 93.

1.5.3 Vliv na HDP

Zdroj: Světová banka, < <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>>.

Hlavním indikátorem HDP v Nigérii je ropa. Její propad na světových trzích se otisknul do stavu nigerijské ekonomiky, která se zhroutila a po následujících 15 let se nezotavila. Nigerijská závislost na vývoji cen ropy má za následek, že v tomto období by došlo k propadu ekonomiky i za sebelepšího politika. Lidem demokraticky zvolení zastupitelé tolik tíhli ke korupci, že zdiskreditovali v očích obyvatelstva demokracii jako takovou. Opětovné nastolení vojenského režimu znamenalo krok zpět pro nigerijskou ekonomiku. Došlo k odlivu mozků, které se doma neměly jak uplatnit. Investoři se obávali nestabilního politického prostředí. Měli ještě na paměti Gowonovu nigerianizaci hospodářství z počátku 70. let. Mezinárodní půjčky byly podmiňovány reformami v ekonomice, což vedlo k nepopulárním úsporným opatřením, které zbídačovaly již tak zchudlé obyvatelstvo. V jejich důsledku vzrostla kriminalita a snížila se bezpečnost v zemi.¹⁴ Země se zmítala ve vojenských pučích a politické nestabilitě.

1.6 Nové tisíciletí

Od počátku nového tisíciletí HDP soustavně stoupá. Nigérie si razí cestu k demokracii a vymanila se z mezinárodní izolace, do které upadla za vlády generála Abacha.

¹⁴ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Nigérie*. 2003. s. 102.

1.6.1 Cesta k demokracii

Počátkem 90. let padla v Evropě železná opona, v Jihoafrické republice padl apartheid a řada afrických zemí se obrátila k demokracii a svobodným volbám. Demokracií také podmiňovaly mezinárodní finanční instituce své úvěry. V červenci 1992 se v Nigérii konaly volby, které vyhrál prezidentský kandidát Abiola. Místo toho se násilně k moci dostal další generál a zločinec Sani Abacha, který vítězného Abiolu dal zavřít do vězení. Během 5 let, kdy vládl, dostal zemi na pokraj mezinárodní izolace. Vedl vykonstruované procesy, ve kterých se zbavoval svých oponentů. Nejznámější bylo odsouzení k smrti tvůrce oblíbených seriálů Kena Saro-Wiwy a jeho 8 druhů za protesty proti ekologickému poškozování území v deltě Nigeru v důsledku bezohledné těžby. Svět tuto vraždu odsoudil a přistoupil k sankcím vůči Abachovu režimu. Členství Nigérie v Commonwealthu bylo pozastaveno a Abacha se dostal na černou listinu, stejně jako o 5 let později zimbabweský prezident Mugabe. Nigérie se potýkala s hospodářskými problémy díky mezinárodním sankcím. V červnu 1998 nečekaně Abacha zemřel. Otevřely se cely, kde byli uvězněni vítězný prezidentský kandidát z roku 1993 Abiola a někdejší vojenský šéf federace z let 1976 – 79 Obasanjo. Abiola zemřel krátce po propuštění z cely a novým prezidentem se stal Obasanjo.

Obasanjo byl muž politicky zkušený a měl vojenskou autoritu. Západ si ho cenil pro poklidné a nekrvavé předání moci civilistům v roce 1979. Roku 1999 se konaly parlamentní volby, které prokázaly správnost pojetí stran jako celonigerijských, nikoli etnoregionálních. Vláda přistoupila k ekonomické stabilizaci země. Cílem bylo snížit inflaci a diverzifikovat ekonomiku, zvláště pak zvýšit produktivitu zemědělství. Zemi tížila dluhová služba, nezaměstnanost a nerovnoměrná vyspělost jednotlivých republik federace. Stále přetrvávají nepokoje v deltě Nigeru, kde dochází ke kontaminaci orné půdy a pitné vody v důsledku těžby ropy a zkapalňování plynu.

1.6.2 Zahraniční politika

Po odchodu diktátorů a absolutistických vládců z čela země se zlepšily i vnější vztahy Nigérie s okolím. Znovu se stala členem Commonwealthu, který ji díky odchodu Abacha zbavil sankcí. Pěstuje si dobré vztahy s arabskými zeměmi, protože asi polovina obyvatelstva se hlásí k islámu. Nigérie začala posilovat svou roli i ve svém regionu. Přispěla k vytvoření Africké unie (AU), která postupně realizuje myšlenky regionální ekonomické integrace. Svým fungováním a svými orgány se podobá Evropské unii.

Africké státy si uvědomují nutnost sjednotit se a vystupovat jednothlasně na světové scéně. Jejím cílem je integrovaná, bezpečná a prosperující Afrika.¹⁵ Jedním z jejích programů je Nové partnerství pro rozvoj (NEPAD). NEPAD usiluje o zrychlení hospodářského růstu, bojuje proti chudobě a usiluje o efektivnější zapojení Afriky do mezinárodního obchodu. Skrze příznivé politické a společenské zázemí v jednotlivých zemích chce AU pomocí NEPADu přilákat zahraniční investory.¹⁶ Další z organizací, ve které se Nigérie začala více angažovat, je Sdružení nezúčastněných zemí, které chce zrovnoprávnit rozvojové země s rozvinutými. Tvoří jej 118 zemí, které nejsou zapojeny do žádného mocenského bloku (odkaz Studené války).¹⁷ Dále Nigérie stabilizovala vztahy se svými sousedy. Nigérie má ambice mluvčího za celý africký region. V tomto smyslu bývá srovnávána s Jihoafrickou republikou.

1.6.3 NEEDS, SEEDS, PSI a Millennium Development Goals

V září roku 2000 se konal celosvětový summit OSN v New Yorku, který přijal „Deklaraci tisíciletí“, The United Nations Millennium Declaration. Státy se zavázaly odstranit extrémní chudobu a dosáhnout vytyčených osmi cílů do roku 2015. Tento program vešel do povědomí pod názvem Millennium Development Goals (MDG). Mezi tyto cíle patří ukončit chudobu a hlad, zajistit univerzální vzdělání, podporovat rovnost pohlaví, snížit dětskou úmrtnost, péče o zdraví matek, boj s AIDS/HIV, udržitelnost životního prostředí a globální partnerství.¹⁸ Jako reakci na MDG vytvořila Nigérie program na reformování ekonomiky s názvem National Economic Empowerment Development Strategy (NEEDS) pro období 2003 – 2007. Cílem NEEDS bylo zvýšit životní úroveň země pomocí balíčku reforem. Mezi nimi byly požadavky jako makroekonomická stabilita, deregulace a privatizace, liberalizace, transparentnost a potírání korupce, zodpovědnost. Vláda se zaměřila na nejpalčivější problémy jako je nedostatek pitné vody v domácnostech, zavlažování, výpadky proudu, upadající infrastruktura, překážky

---

¹⁵ The African Union Commission. AU. 2011. AU in a Nutshell. Dostupné z WWW: <<http://www.au.int/en/about/nutshell>>.

¹⁶ NEPAD. NEPAD Agency. 2010. NEPAD Planning and controlling agency. Dostupné z WWW: <<http://www.nepad.org/npca>>.

¹⁷ The Non-Aligned Movement. *The Non-Aligned Movement*. 2001. Background information. Dostupné z WWW: <<http://www.nam.gov.za/background/background.htm>>.

¹⁸ United Nations. *Millennium Development Goals*. 2011. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/millenniumgoals/reports.shtml>>.

v privatizaci podniků a korupce. Od NEEDS si slibovala vytvoření 7 miliónů nových pracovních míst, diverzifikaci ekonomiky, zvýšení vývozu jiného než ropy a zemního plynu, zefektivnění průmyslu a zlepšení zemědělské produktivity. Podobná reforma na státní úrovni je State Economic Empowerment Strategy (SEEDS)¹⁹. Ve svém prohlášení vláda říká: „*I přes naše nerostné bohatství a dostatek lidských zdrojů žije 7 z 10 Nigerijců z méně než dolaru na den. NEEDS chce udělat chudobu minulostí. Všichni občané, nezávisle na jejich vyznání, pohlaví, rase nebo politickém smýšlení by měli mít zájem na budoucnosti Nigérie a cítit, že jejich věrnost a píle budou odměněny. NEEDS je také vize, ve které Nigérie naplňuje svůj potenciál stát se největší africkou ekonomikou a klíčovým hráčem ve světové ekonomice.*“²⁰ V roce 2004 vydala OSN zprávu, ve které hodnotí naplňování MDG. Nigérii se podle OSN daří se přibližovat k dosažení některých cílů, ale v jiných zaostává. Například v oblasti základního vzdělávání, ochrany životního prostředí a rozvoji globálního partnerství učinila Nigérie pokrok a vyvíjí velké snahy o zlepšení. Na druhou stranu se zemi nedaří eliminovat extrémní chudobu a hlad, redukovat dětskou úmrtnost a úmrtnost při porodu a bojovat s nemocemi jako je HIV/AIDS a malárie.²¹ Podle Barnese Angera je nejpalčivější selhání NEEDS v oblasti chudoby. Na vině je hlavně korupce, špatné rozdělování fondů a špatná koordinace.²²

V roce 2005 se Nigérie zapsala do programu Mezinárodního měnového fondu (IMF) Policy support instrument (PSI). Tento program podporuje nízkopříjmové země, které nechtějí finanční pomoc, ale chtějí konsolidovat svou ekonomickou výkonnost monitorováním a podporou IMF. PSI úzce spolupracuje se členskou zemí a pomáhá jí vytvořit a implementovat taková opatření, která podporují makroekonomickou a finanční stabilitu a zrychlují růst za udržitelného domácího a zahraničního dluhu. Půlročně vykazuje posudky a hodnocení země, díky čemuž dostanou věřitelé aktuální informace o zemi-

---

¹⁹ Library of Congress – Federal Research Division. *Country profile: Nigeria*. 2008. s. 11. Dostupné z WWW: <<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Nigeria.pdf>>.

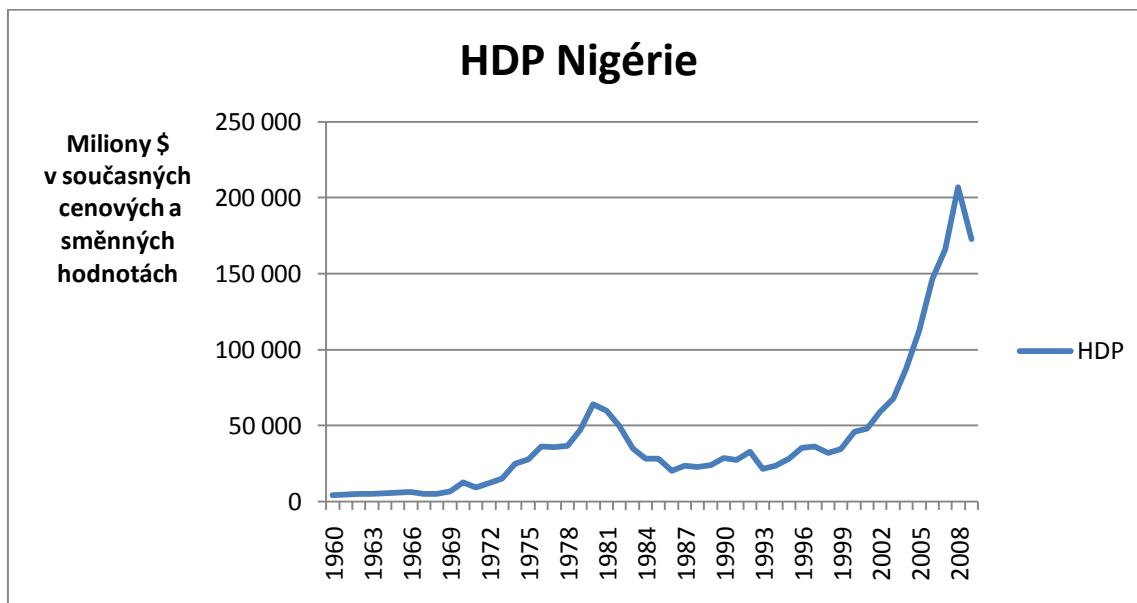
²⁰ IMF. *Nigeria: Poverty Reduction Strategy Paper - National Economic Empowerment and Development Strategy*. 2005. Dostupné z WWW: <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2005/cr05433.pdf>>

²¹ OSN. *Millennium Development Goals*. Nigeria. Dostupné z WWW: <http://www.mdgmonitor.org/country_progress.cfm?c=NGA&cd=566>.

²² ANGER, Barnes. Poverty Eradication, Millennium Development Goals and Sustainable Development in Nigeria. *Journal of sustainable development*. Prosinec 2010, 3,4, s. 138 - 144.

dlužníkovi.²³ 17. 10. 2007 Nigérie úspěšně splnila dvouletý PSI v rámci boje proti chudobě.

1.6.4 Vliv na HDP

Zdroj: Světová banka, < <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>>.

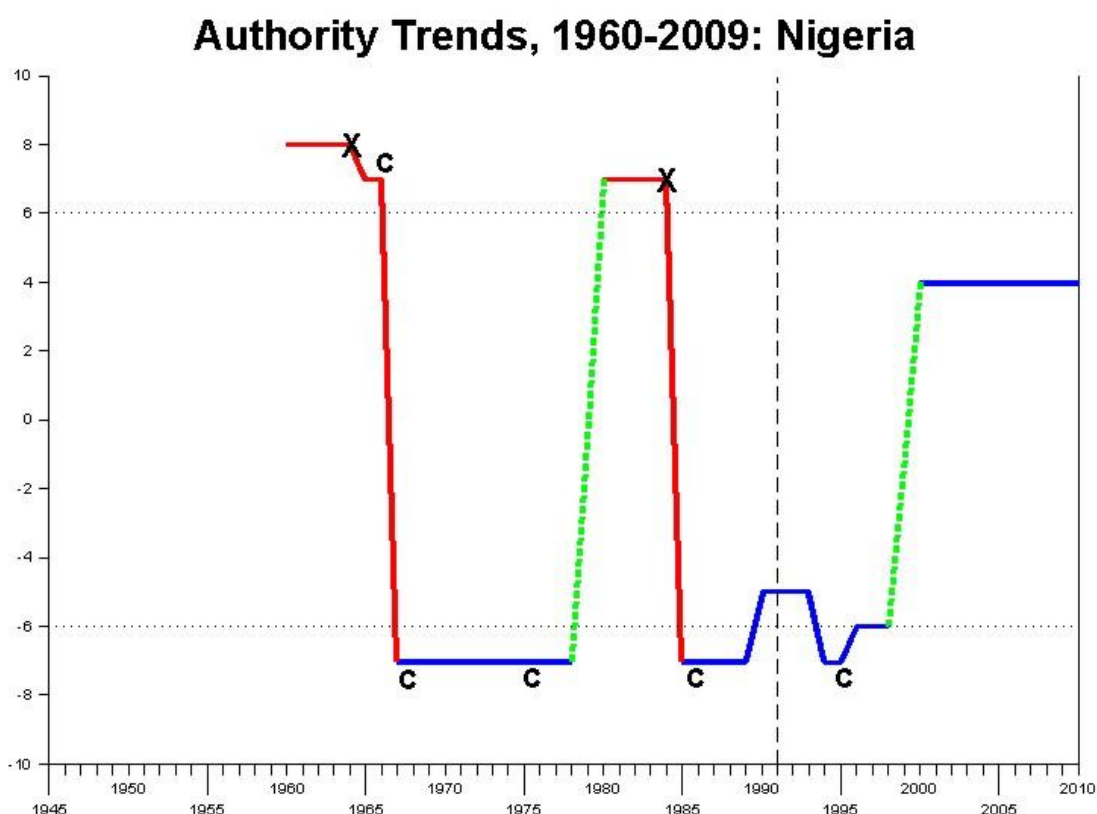
Ukazuje se, že demokracie a mezinárodní spolupráce jsou klíčem k prosperitě. Jakmile odevzdaly vojenské síly moc zpět do civilních rukou, začaly se implementovat nutné reformy. Země nebyla v lehké pozici, zejména ji tížilo velké dluhové břemeno. Během necelých 7 let se ale díky úsporným opatřením podařilo Nigérii jako vůbec první africké zemi splatit všechny své dluhy Pařížskému klubu (neformální sdružení zástupců devatenácti nejbohatších států světa, kteří jsou zároveň věřiteli zadlužených států), a to v dubnu 2006.²⁴ Spolupráce s mezinárodními organizacemi za účelem zvýšit životní úroveň v zemi od předání vlády civilistům sílí. Experti z IMF, Světové banky a dalších institucí pomáhají Nigérii vytvořit fungující ekonomiku, která dluhově nezatěžuje zemi. Bývalý prezident Obasanjo dostal pochvalu od Světové banky za svůj boj s korupcí, v rámci něhož zatknul úředníky obviněné z přestupků a z pokusů o znovuzískání odcizených finančních prostředků, které byly převedeny na konta švýcarských bank

²³ Mezinárodní měnový fond. *The policy support instrument*. 2010. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: < <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/psi.htm>>.

²⁴ Paris Club/Club de Paris. *Nigeria*. 2010. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: < <http://www.clubdeparis.org/sections/pays/nigeria/viewLanguage/en>>.

diktátorem Sanim Abachou.²⁵ Korupce stále Nigérii trápí, podle Transparency International se umístila na 147. místě ze 179 zemí v indexu korupce. Přesto přinesly snahy civilních vlád své plody – HDP Nigérie roste, zapojuje se do světového dění a obchodu a aspiruje na africkou mocnost. Příznivě se vyvíjí i ceny ropy. Od roku 1999 trvale stoupají, což přináší Nigérii další prostředky do státní kasy. I přes malé zpomalení v důsledku světové finanční krize nigerijská ekonomika stoupá jako nikdy předtím.

1.7 Vývoj demokracie

Zdroj: Polity IV, < <http://www.systemicpeace.org/polity/nig2.htm> >

Jak lze vyčíst z grafu, byla Nigérie při získání nezávislosti demokratickou zemí. V roce 1963 se prohlásila Federativní republikou. V roce 1966 přišel první vojenský puč, následovala občanská válka a vojenská nadvláda. Ta skončila předáním moci civilistům v roce 1977 a nástupem prezidenta Shagariho. Na samém začátku roku 1984 byl proveden další vojenský puč. Lehké uvolnění režimu koncem 80. a začátkem 90. let je přičítáno generálovi Babangidovi, který po nevydařeném puči roku 1989 povolil formování

²⁵ Library of Congress – Federal Research Division. *Country profile: Nigeria*. 2008. s. 11. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: < <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Nigeria.pdf> >.

politických stran a slíbil volby, které se konaly v roce 1992. V roce 1993 nastupuje k moci generál Abacha a země se z autokratické vlády dostává až po jeho smrti v roce 1998. Rok na to je zvolen prezident Obasanjo a vláda zůstává v rukou lidu. Od roku 2010 je prezidentem Goodluck Jonathan, jehož zvolení proběhlo podle zahraničního tisku nenásilně a bez manipulací s hlasy.

1.8 Demokracie a ekonomický rozvoj

Nigérie se za celou svou existenci dostala jen dvakrát nad hranici demokracie, a sice v letech 1960 – 64 a 1978 – 83. V prvním zmíněném období se nedá hovořit o ekonomickém blahobytu. HDP Nigérie se drží nízko a zůstává to tak až do 70. let. Je to dáno tím, že země teprve čerstvě získala nezávislost a byla zmítána etnickými nepokoji. Naopak druhé zmíněné období tvoří lokální maximum na grafu vývoji HDP. Je ale diskutabilní, zda se jedná o výsledek demokratického uspořádání, či o příznivý vývoj cen ropy na světových trzích. Nástup hluboké ekonomické krize a vojáků k moci jdou v případě Nigérie ruku v ruce. Stejně jako stagnuje HDP, které se drží v průběhu 15 let zhruba na stejné úrovni, stagnuje i demokracie. Další ekonomický růst přichází spolu s demokracií v novém tisíciletí. Úplně opačnou tendenci jsme ale mohli pozorovat v první polovině 70. let, kdy byla země pod hranicí autokracie, ale zažívala na tu dobu nebyvalý ekonomický růst.

V případě Nigérie je složité oddělit úspěchy spojené s politickými rozhodnutími a vývoj cen ropy. Vzhledem k velmi podobným křivkám HDP dalších zemí vyvážejících ropu v 70. a 80. letech se přikláním k názoru, že politická situace měla na ekonomický růst země v té době jen malý vliv. Naopak po smrti generála Saniho Abacha a opětovném otevření se světu se Nigérii dařilo jak v demokratickém, tak v ekonomickém ohledu. Země je stále zmítaná korupcí a nerovnoměrným rozdělením zisků plynoucích z těžby ropy, ale svým členstvím v řadě mezinárodních organizací a svými politickými opatřeními je na dobré cestě tyto problémy řešit a ekonomicky prosperovat. Z výsledků výzkumu lze konstatovat, že v případě Nigérie určuje vývoj ekonomiky hlavně ropa, nicméně demokratické reformy přispívají k ekonomickému růstu.

2 Ghana

Ghanu jsem vybrala jako zástupce zemí, kde se vyvinula poměrně stálá a etablovaná demokracie. Protože se jedná o malou zemi s přehlednějším historickým vývojem než Nigérie a Zimbabwe, rozhodla jsem se dělit kapitoly ne po desetiletích, ale po dvacetiletích.

2.1 Etnické a náboženské složení

Ghana je etnicky různorodá země. Jako ve většině zemí západní Afriky je zde zastoupeno jak křesťanství (68,8 %²⁶), tak islám (15,9 %) a animismus (8,5 %). Na Afriku poněkud neobvyklý je poměr lidí bez vyznání, který činí 6,1 %²⁷. Téměř polovinu obyvatel současné Ghany tvoří Akanové, kteří se dále dělí na Ašanty a Fanty. Ašanti byli bojovný národ, kterému se podařilo v 19. stol. ovládnout téměř polovinu západoafrického pobřeží²⁸ a až do roku 1826 dokázal vzdorovat Britům. Při přechodu k nezávislosti se přijal nový oficiální název Ghana, i když toto jméno nesla středověká říše ležící daleko od Ghanských hranic na severozápad. Kvůli návaznosti na starou mocnou říši se nabízel název Ašantsko. To nakonec nebylo přijato, protože Ašanti tvoří jen část obyvatelstva a také kvůli jejich pocitu nadřazenosti nad ostatními etniky a prosazování své kultury a tradic na úkor druhých.²⁹ Z ašantské minulosti pramení mnoho zvyků, pověr a posvátných zákazů, tzv. tabu. Pro zajímavost uvedu některá z nich. Chození v dešti způsobuje hluchoněmost. Je zakázáno přijmout jídlo připravené ženou, která má menstruaci, či podat ruku ženě, která právě ovdověla. Při jídle se nemluví a po jídle se nesmí stříhat nehty.³⁰ Největší ponížení je, když se náčelník dotkne bosou nohou země (prezident Nkrumah si proti sobě ještě více poštvál Ašantské náčelníky, když jim pohrozil, že pokud mu budou oponovat, vyžene je z jejich stolců a zbudou po nich jen jejich sandály³¹).

---

²⁶ CIA. *The World Factbook* [online]. 2011 [cit. 2011-04-29]. Ghana. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gh.html>>. ISSN 1553-8133.

²⁷ Tamtéž

²⁸ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Ghana*. 2003. s. 21.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Ghana*. 2003. s. 22.

³¹ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Ghana*. 2003. s. 52.

2.3 Ekonomika

Ghana je země bohatá na nerostné suroviny. Mezi hlavní vývozní artikly patří zlato a kakao. Zemědělství zaměstnává víc než polovinu pracovní síly a tvoří třetinu HDP země³². Sektor služeb tvoří 41,6 % a průmysl necelých 25 % HDP³³. Nedávno byla na pobřeží Ghany nalezena ložiska ropy, která se začala v polovině prosince 2010 těžit. Podle odhadů by měla Ghana vydělat za první rok těžby 400 miliónů amerických dolarů³⁴. I přes velký hospodářský růst a stabilitu se nachází podle dat Světové banky 29 % obyvatelstva pod hranicí chudoby (údaj z roku 2006, novější není k dispozici).

2.4 Britské kolonizování

Na rozdíl od Francouzů Britové při kolonizaci neusilovali o to, aby se domorodé obyvatelstvo stalo Brity. Britové jsou obecně tolerantní vůči menšinám a etnikům a i ve své současné integrační politice je vybízí, aby si uchovali svou kulturu a své odlišnosti. Podobně postupovali při kolonizaci. Dávali důraz na nepřímou vládu. Místo přesunu vlastních obyvatel na kolonizované území a udělení jim vysokých funkcí ve správě si spřátelovali místní náčelníky kmenů, které nechali spravovat zemi. Jednotlivé země měly své britské guvernéry a jako celek podléhaly britskému generálnímu guvernérovi.³⁵ Tento způsob vlády je méně nákladný než přímá vládní správa a buduje dobré vztahy s kolonizovanou zemí. Zároveň přispívá k schopnosti obyvatelstva spravovat sami svou zemi. Proto například během první světové války Britům stačil jeden pluk, zatímco Francouzi díky přímé správě a de facto okupaci museli vydržovat armádu a početný správní aparát.³⁶ Při předávání moci postupovali Britové mnohem vstřícněji než Francouzi či Belgičané, protože věřili, že si tak lépe udrží své pozice a svůj vliv. Jejich naděje na zachování pluralitního systému parlamentní demokracie v afrických osvobozených státech

---

³² CIA. *The World Factbook* [online]. 2011 [cit. 2011-04-29]. Ghana. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gh.html>>. ISSN 1553-8133.

³³ Tamtéž.

³⁴ BBC News. *BBC News* [online]. Ghana oil begins pumping for first time. Dostupné z WWW: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-11996983>>.

³⁵ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Ghana*. 2003. s. 24.

³⁶ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Ghana*. 2003. s. 37.

se ale ukázala jako jalová. Africké země brzy přešly k systému jedné vládnoucí strany či k vojenským režimům.³⁷

2.5 60. a 70. léta

2.5.1 Samostatnost a první prezident

Po druhé světové válce se začalo rozvíjet emancipační hnutí, které směřovalo k samosprávě a k větší účasti Afričanů na veřejném životě. Mezi významné pan-afrikanisty patřil člen osvobozenického hnutí Kwame Nkrumah, který během druhé světové války pobýval v USA. Díky jeho snahám se v roce 1951 dočkali Ghaňané nové ústavy a zvýšení počtu křesel v Zákonnodárné a Výkonné radě na úkor Britů. V letech 1949 – 57 stoupl počet Afričanů ve státní službě ze 171 na 3000 osob.³⁸ Nezávislost vyhlásila Ghana 6. 3. 1957 jako první země subsaharské Afriky. Nkrumah se stal jejím ministerským předsedou a roku 1960 prezidentem. Ghanskou nezávislost vnímal jako předstupeň k panafrickému sjednocení kontinentu a doufal, že se podaří vytvořit celoafrickou vládu, parlament, banku a ozbrojené síly.³⁹ Nkrumah hrál důležitou roli při vzniku Organizace africké jednoty, která se v roce 2002 transformovala v Africkou unii. Úsilí o sjednocení Afriky se netěšilo přízni Západu, v severní Africe byly tendence spíše k panarabismu nebo panislamismu a v očích ostatních státníků osvobozených afrických zemí vzbuzovalo nedůvěru a podezření.

Kwame Nkrumah ještě v koloniální éře Ghany prosazoval po vzoru Gándího nenásilné formy osvobozenického boje, za které byl uvězněn. Jakmile se však stal prezidentem, začal sám vládnout velmi autoritativně. Novou ústavou v roce 1960 vyřadil Brity a jejich vliv ze hry. Vyžadoval poslušnost a podřízenost kmenových náčelníků, nechal preventivně zatýkat nejen své odpůrce, ale i své bývalé spolupracovníky, kterým se nelíbil jeho autokratický způsob vlády. Nkrumahova Strana lidového konventu se stala jedinou vládnoucí stranou a politika země se orientovala na komunistický blok. Po vzoru Lenina označil neokolonialismus za nejvyšší formu imperialismu a opěvoval africké poměry před bělochovým příchodem.⁴⁰ Zavedl prvky centrálního plánování a industrializace, za zmínku stojí i megalomanský plán hydroelektrárny na řece Voltě. Na tyto plány ale Ghana nedisponovala dostatečným nerostným bohatstvím. V roce 1963

---

³⁷ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Ghana*. 2003. s. 52.

³⁸ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Ghana*. 2003. s. 51.

³⁹ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Ghana*. 2003. s. 52.

⁴⁰ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Ghana*. 2003. s. 54.

obdržel Nkrumah Leninovu cenu míru, sovětskou obdobu Nobelových cen pro významné komunisty mimo Sovětský Svaz. Nespokojenost obyvatel, kterým se nezvýšila slibovaná životní úroveň, hlavně v řadách vojska stoupala a vyvrcholila v roce 1966 vojenským pučem. Nkrumahovi byl nabídnut azyl v Guinei a čestný post spoluprezidenta. Názory na jeho osobu se mezi Ghaňany stále různí. Někteří jej vidí jako vykupitele a odvolávají se na něj v politických kampaních, jiní považují jeho vize za neuskutečnitelné a jeho autokratickou vládu odsuzují. Pravdou zůstává, že Ghana je příliš slabá na to, aby mohla stanout v čele gigantické panafrické vize. Na tuto roli naopak aspiruje Nigérie.

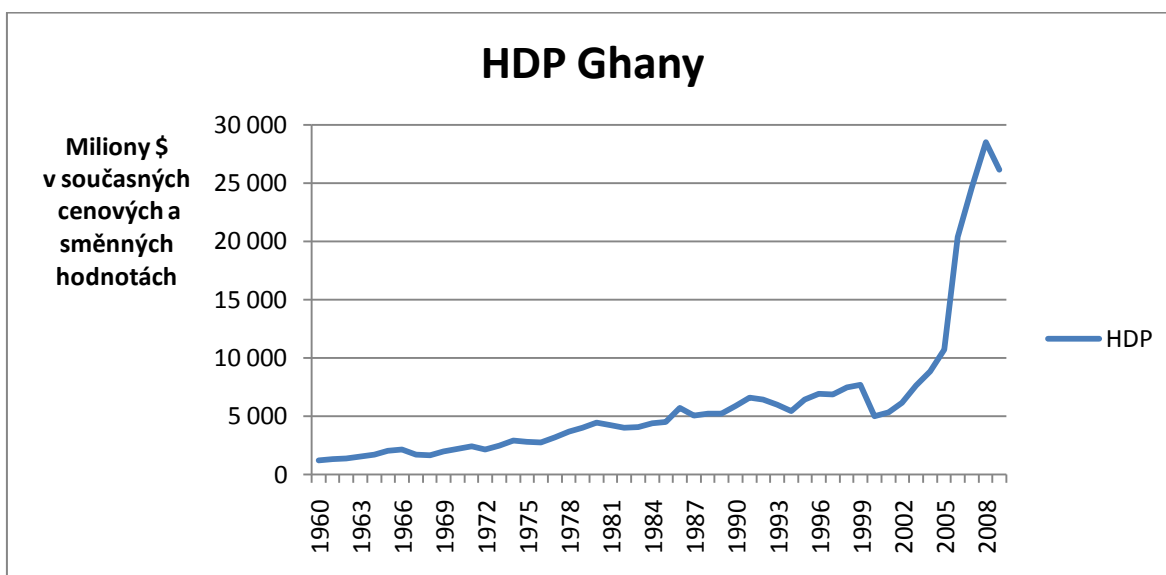
2.5.2 Období vojenských převratů

Vojenský převrat z roku 1966 přinesl mírné uvolnění, byl ale stále diktaturou. V čele státu stanula Rada národního osvobození a generál Ankrah, který byl později nahrazen generálem Afrifem. Mezi vojenskými elitami nepanovala shoda a došlo k neúspěšným pokusům o další puč. Roku 1969 přislíbili vojáci odevzdat moc do civilních rukou a vypsalí volby. Zvítězili Nkrumahovi odpůrci v čele s Kofim Busiou. I přes značnou korupci se nová vláda těšila náklonnosti Západu a opoře místních náčelníků, podnikatelů a inteligence. Díky úvěrům se podařilo dosáhnout dílčích úspěchů v bytové a silniční výstavbě, ve zdravotnictví a v elektrifikaci.⁴¹ Pokles ceny kakaa způsobil ekonomickou krizi, v rámci které se zkrátily výdaje na armádu o 10 %. V roce 1972 přišel nekrvavý vojenský puč pod vedením generála Acheamponga. Vojáci se snažili hlavně stabilizovat ekonomickou situaci země. Rostla ale provázanost podniků a armády, v zemi se podobně jako v Nigérii za vojenské diktatury rozrůstala korupce. V roce 1979 proto proběhl další puč a do čela země se dostal Acheampongem na smrt odsouzený vězeň Jerry John Rawlings, který provedl čistku v armádě a předal moc opět civilistům. Ve volbách zvítězil Hilla Limann, který byl ale slabou osobností a byl brzy opět vystřídán charismatickým Rawlingsem.

---

⁴¹ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Ghana*. 2003. s. 59.

2.5.3 Vliv na HDP

Zdroj: Světová banka, < <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>>.

Graf HDP Ghany je na rozdíl od ostatních dvou zkoumaných zemí docela plynulý a bez větších výkyvů. V podstatě až do roku 1999 můžeme pozorovat pomalé a mírné stoupání. I přes deset let neustálých pučů HDP pomalu rostlo. Ghanská měna cedi ale zažívala obrovskou inflaci a ve státním aparátu bujela korupce.

Nkrumahovo centrální plánování a industrializace měly na HDP stejný vliv jako liberální reformy premiéra Busii. Busia se musel potýkat s četnými ekonomickými problémy. Nezaměstnanost řeší odsunem cizích dělníků. Mnoho z nich byli Nigerijci, kteří to Ghaně o 10 let později vrátili a také je odsunuli ze svého území. V této době klesla cena kakaa a ghanská měna cedi devalvovala o bolestivých 44 %⁴². Země se zadlužuje a prochází hospodářskou krizí. Vojenský převrat v roce 1972 zaznamená jen nepatrný pokles HDP. Vojáci se snaží zastavit zahraniční dluh, který roste do hrozivých rozměrů. Generál Acheampong jedná s věřiteli. Některé dluhy odmítá uznat, jiné se snaží změkčit například novým splátkovým kalendářem. Ghana se v této době nachází v podobné situaci jako Nigérie – zadlužená a odkázaná na import, který je pro řadového občana příliš drahý. Podobně jako v Nigérii se tento problém řešil „zelenou revolucí“ a operacemi podobnými té nigerijské „Živte národ“. V této době se Ghana zapojila i do ECOWAS v naději, že se

⁴² KLÍMA, V. *Stručná historie států: Ghana*. 2003. s. 59.

tím zlepšil její hospodářská situace. Toto očekávání se ale po dalších deset let ukázalo jako liché díky nestabilitě v regionu, objektivní chudobě a vysoké vnější zadluženosti.

2.6 80. a 90. léta

2.6.1 Rawlings

Rawlings se dostal nekrvavě k moci roku 1981 a udržel se zde 20 let. Byl to populist, který šířil socialistickou revoluci, která má změnit ekonomický a sociální řád v zemi⁴³. Na podporu režimu začal vytvářet masové organizace, na některá místa obsazoval revoluční nadšence, kteří dále šířili revoluční odhodlání. Až do začátku 90. let byly v Ghaně zakázány politické strany, které byly považovány za vykořisťovatele a spekulanty. Vojenský režim zlepšoval svými opatřeními pověst Ghany doma i ve světě a zdůrazňoval, že chce předat moc opět civilistům, jakmile na to země bude připravena.

Cílem vojenské vlády bylo sjednocení a upevnění země. Vláda ostře vystupovala proti předsudkům a diskriminaci, na severu Ghany byly potlačovány boje o půdu a pastviny. S náčelníky se sice jednalo uctivě, ale legislativně jim byly odebírány čím dál větší pravomoci ve jménu silného jednotlého státu. Vznikl orgán pro vyšetřování podvodů, korupce byla soudně stíhaná. Země se otevírala světu. Získala úvěry od Světové banky a IMF a byla chválena za odpovědný přístup k plnění podmínek ekonomického restrukturalizačního plánu.

2.6.2 Cesta k pluralitní demokracii

Aby země získala příliv kapitálu ze zahraničí, musel být nastolen pluralitní demokratický režim. Rawlings začal pracovat na nové ústavě, která by mu umožnila udržet si moc i po volbách. Tato ústava vyšla v roce 1992⁴⁴. Aby režim nevykazoval znaky diktatury, přeměnil stávající vládu na politickou stranu, kterou pojmenoval Národní demokratický kongres (NDC). Následné parlamentní a prezidentské volby legitimizovaly stávající mocenské struktury v zemi. Ghanský jednokomorový parlament zaplnila NDC a prezidentské volby vyhrál Rawlings. Ústředním programem byla hospodářská reforma a decentralizace státní správy. Vláda zlepšila vztahy se západními mocnostmi a podporovala integraci v regionálních organizacích, zejm. ECOWAS.

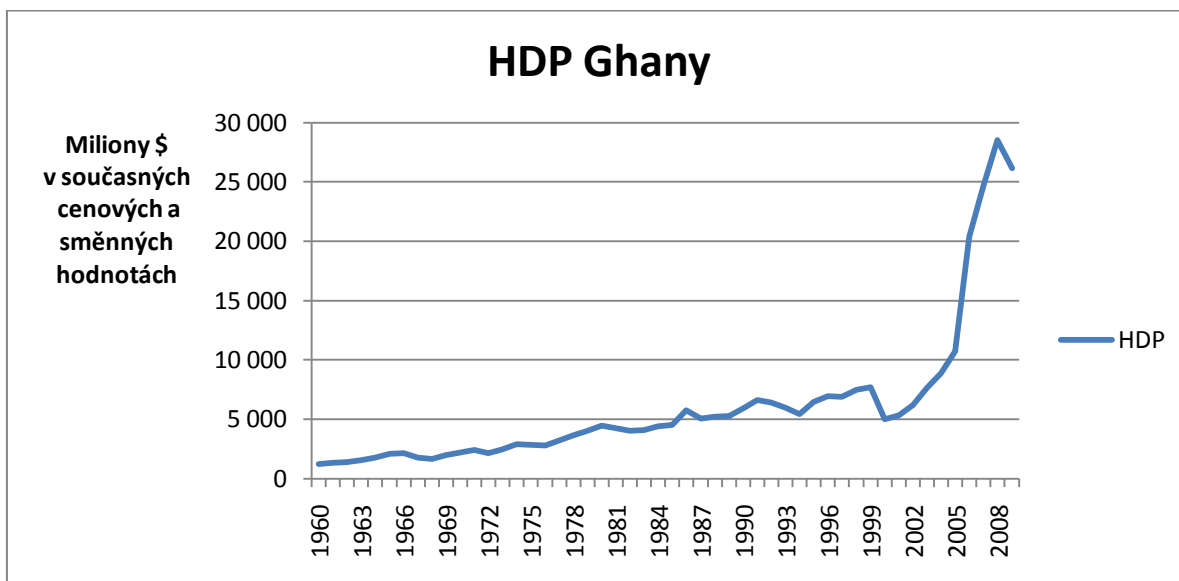
---

⁴³ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Ghana*. 2003. s. 65.

⁴⁴ LEITE, S. P., et al. *Ghana : economic development in a democratic environment*. 2000. s. 3.

Mezitím se v zemi znovu utvářely politické strany. Hlavní opoziční stranou se stala Nová vlastenecká strana (NPP). Plně se zapojila do politického života až v druhých volbách. Obsadila třetinu křesel v parlamentu a proti Rawlingsovi postavila svého kandidáta Johna Kufuora. Mandát získal ale opět Rawlings, který v novém volebním období kladl důraz na snížení vývozu tradičních komodit jako je dřevo, zlato a kakao, a zaměření se na zpracovatelský průmysl.

2.6.3 Vliv na HDP

Zdroj: Světová banka, < <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>>.

Demokratizací si Ghana otevřela dveře k přílivu zahraničních investic. Americký kapitál pomohl k vybudování hydroelektrárny na řece Volta. Podmínky investice se ale ukázaly pro Ghanu jako nevýhodné. Na elektrárnu navazovaly závody zpracovávající hliník (VALCO), které dostávaly elektřinu za neúnosně nízké ceny⁴⁵.

I přes hospodářské reformy se inflace držela stále nahoře. Zlepšení nastalo až koncem 90. let. Zatímco ještě v roce 1997 činila inflace 27,9 %, v roce 1999 se ji podařilo snížit na 12,4 %⁴⁶. Liberalizoval se obchod a proběhla rozsáhlá privatizace, ve které se stát zbavil nerentabilních provozů. Většímu přílivu investic bránila špatná infrastruktura, která stála v cestě i turismu. Ta se začala opravovat až koncem 90. let. Průměrný obyvatel měl nízkou kupní sílu a jeho potřeby dokázal uspokojit masový východoasijský dovoz spotřebního zboží. Domácí podniky se potýkaly s vysokými úrokovými mírami, které

⁴⁵ KLÍMA, V. *Stručná historie států: Ghana*. 2003. s. 70.

⁴⁶ LEITE, S. P., et al. *Ghana : economic development in a democratic environment*. 2000. s. 4.

brzdily jejich rozlet. Konec 90. let se nesl v optimistickém duchu s ekonomickým růstem 4,7 %.⁴⁷

2.7 Ghana od nového tisíciletí do současnosti

2.7.1 Politická situace

V roce 2001 se konaly prezidentské volby. Podle ústavy nesmí být prezident v úřadu déle než dvě období. Rawlings si proto našel svého nástupce, Johna Attu Millse, a z funkce po vypršení mandátu odstoupil. Za opoziční NPP šel do prezidentského souboje John Kufuor, který volby vyhrál s 57% většinou. NPP získala i většinu v parlamentu (100 křesel NPP a 92 křesel NDC). Kufuorova priorita byla rozvoj soukromého podnikání. Země nově rozvíjela obchodní styk s dalšími zeměmi, např. s Japonskem nebo Malajsií. Kufuor sloužil dvě funkční období a v následujících prezidentských volbách vyhrál o půl procenta⁴⁸ již zmiňovaný John Atta Mills, který je prezidentem dodnes. Je to již podruhé, kdy byla moc předána opozici bez krveprolití. Světu imponuje poklidný způsob střídání politických elit u moci. Ghana se tímto zařadila mezi země s etablovanou stabilní demokracií⁴⁹.

2.7.2 Millennium development goals

Stejně jako Nigérie se i Ghana zapojila v září 2000 do programu OSN, který si dává za cíl skoncovat s chudobou do roku 2015 (MDG je blíže popsán v kapitole 1.6.3 „NEEDS, SEEDS, PSI a Millenium Development Goals“). Aby splnila 8 vytyčených cílů, přijala Ghana rámce národní rozvojové politiky. Pro období 2003 – 2005 to byla Ghana Poverty Reduction Strategy (GPRS I, Ghanská strategie pro redukci chudoby), pro období 2006 – 2009 to byla Growth and Poverty Reduction Strategy (GPRS II, Strategie pro růst a redukci chudoby). GPRS I se soustředovala na makroekonomickou stabilitu, výrobu a zaměstnanost, rozvoj lidských zdrojů a poskytování základních služeb. GPRS II se zasazovala o pokračování politiky makroekonomické stability a rozvoje lidských zdrojů,

---

⁴⁷ LEITE, S. P., et al. *Ghana : economic development in a democratic environment*. 2000. s. 4.

⁴⁸ ABDULAI, Abdul-Gafaru; CRAWFORD, Gordon . Consolidating democracy in Ghana: progress and prospects?.*Democratization*. 2010, 17, 1, s. 27.

⁴⁹ ABDULAI, Abdul-Gafaru; CRAWFORD, Gordon . Consolidating democracy in Ghana: progress and prospects?.*Democratization*. 2010, 17, 1, s. 46.

dále rozvíjela konkurenceschopnost soukromého sektoru a řádnou správu veřejného sektoru⁵⁰.

Léta 2006 a 2008 přinesly potravinovou a energetickou krizi, v jejímž důsledku se snížily výdaje na odstranění chudoby. Analýza dostupných dat ale dokládá, že Ghana je na dobré cestě ke splnění prvního cíle MDG - zredukovat na polovinu podíl obyvatel žijících v extrémní chudobě. Jejich podíl se snížil z hodnoty 36,5 % z let 1991/92 na 18,2 % v letech 2005/06.⁵¹ Stejně pozitivně vyznívá i plnění druhého cíle, poskytování základního vzdělání. Díky vládním reformám se zvýšil počet škol a dětí do nich zapsaných. Díky nařízení, aby ke každé škole byla připojena školka, se rapidně zvýšil počet školek. Hrubý poměr počtu zapsaných dětí v roce 2008 činil 95,2 %⁵². V otázce rovnosti žen a mužů Ghana postupuje, co se ženského středoškolského vzdělání týče, ale zaznamenala mírný propad kvůli ztrátě křesel v parlamentu ve volbách roku 2008, kdy se počet žen v parlamentu snížil z 25 na 20. I přes pokrok v boji proti dětské úmrtnosti a úmrtnosti matek při porodu je nepravděpodobné, že Ghana dosáhne cíle stanoveného MDG. V oblasti boje s AIDS byl zaznamenán pokrok, nicméně od roku 2008 se počet lidí nakažených tímto virem opět zvyšuje. Předposlední cíl je environmentální udržitelnost. Bude potřeba vyvinout úsilí, aby byl cíl naplněn. Alarmující je míra odlesňování, kdy se mezi lety 1990 a 2005 zmenšila plocha lesů téměř o 10 %.⁵³ V posledním cíli Globálního partnerství pro rozvoj Ghana pokročila koordinací zahraniční pomoci, na které je ale stále příliš závislá.

Ghana využívá i dalších rozvojových programů, např. iniciativy Highly Indebted Poor Country (HIPC, Vysoce zadlužená chudá země), Multilateral Debt Relief Initiative (MDRI, Multilaterální iniciativa k odpuštění dluhu) nebo PSI (Policy support instruments, Nástroje k podpoře politiky) pod hlavičkou IMF.

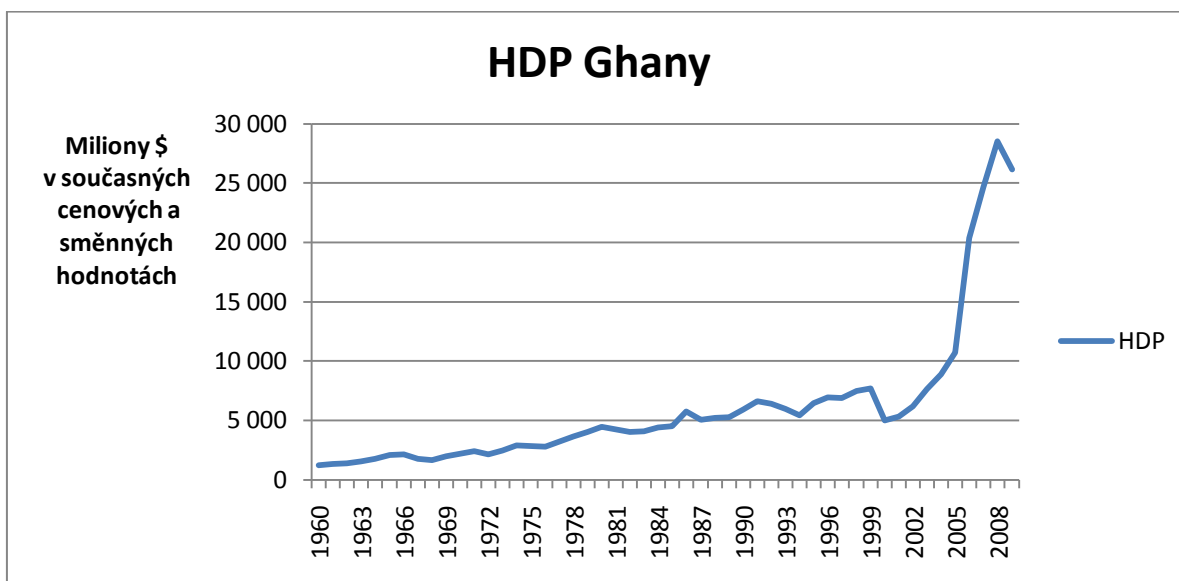
⁵⁰ National Development Planning Commission. *United Nations Development Programme Ghana*. 2010. Ghana Millenium development goals report. s. 3. Dostupné z WWW: <<http://www.undp-gha.org/docs/GhanaGhanaMDGReport-2010.pdf>>.

⁵¹ National Development Planning Commission. Ghana Millenium development goals report. s. 9.

⁵² National Development Planning Commission. Ghana Millenium development goals report. s. 5.

⁵³ National Development Planning Commission. Ghana Millenium development goals report. s. 7.

2.7.3 Vliv na HDP

Zdroj: Světová banka, < <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>>.

Na první pohled je vidět, že od roku 2000 HDP prudce roste. Mezi lety 2000 a 2006 vykazovala země 5,1% růst, v letech 2007 – 2008 činil růst 6,8 %⁵⁴. Díky politické a makroekonomické stabilitě se zlepšuje investorské klima. Vláda podněcuje programy na zajištění potravin, redukci podvýživy a chudoby. Úspěšnost těchto programů se přičítá mimo jiné tomu, že Ghana je decentralizovaná země. Díky tomu dochází ke koordinaci programů i na nižších správních úrovních. Ghana stále zlepšuje harmonizaci a koordinaci zahraniční pomoci, vyčlenila na to dokonce samostatný odbor v rámci ministerstva financí (Multi-donor budget support, MDB). Země si uvědomuje důležitost infrastruktury. Poměr udržovaných a opravených cest se zvýšil z 65,4 % v roce 2007 na 76 % o rok později⁵⁵. Investice do modernizace zemědělství a podpora velkofaremem se vyplatila, protože se zvýšila světová cena kakaa a tím i příjmy z jeho produkce. Zároveň se v době krize zvýšila a stále roste cena zlata, které Ghana vyváží.

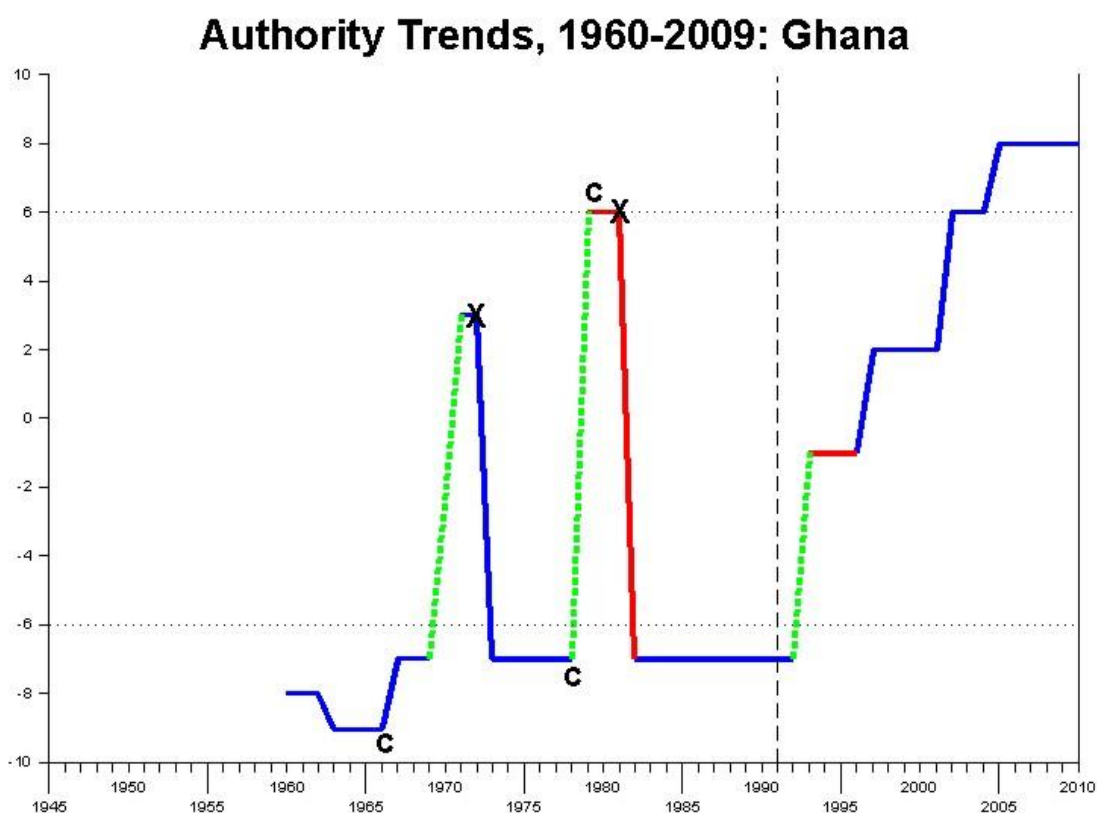
Na druhou stranu čelí Ghana ještě mnohým problémům. I když se daří snižovat chudobu, existují nerovnosti a velké rozdíly mezi jednotlivými oblastmi. Země je stále závislá na vývozu surovin a nedaří se vývoz diverzifikovat zpracovatelskými výrobky. V důsledku toho je vystavena vnějším šokům způsobeným výkyvy v cenách komodit. Existuje obava, že nově nalezená ložiska ropy ještě zhorší situaci, pokud nebudou zisky

⁵⁴ National Development Planning Commission. Ghana Millenium development goals report. s. 11.

⁵⁵ National Development Planning Commission. Ghana Millenium development goals report. s. 12.

z prodeje ropy investovány do podpory rozvoje zpracovatelského průmyslu. V porovnání s ostatními africkými zeměmi má Ghana také málo úspor. I přes jejich zvýšení na 7,8 % HDP v roce 2006 je to stále málo na trvalý udržitelný růst⁵⁶. Na ten je potřeba dvacetiprocentních úspor a investic ve stejné výši. Z důvodu nízkých úspor je Ghana stále závislá na zahraniční pomoci.

2.8 Vývoj demokracie

Zdroj: Polity IV, <<http://www.systemicpeace.org/polity/gha2.htm>>

Na grafu můžeme pozorovat, že při získání nezávislosti byla země pod hranicí autokracie. Ministerský předseda a později prezident Nkrumah vládl po vzoru Východního bloku a postupně si upevňoval svou autoritářskou moc. Autoritářská vláda jedné strany vzbudila nespokojenost obyvatel a vyvolala vojenský puč (v grafu písmeno C). V roce 1969 předali vojáci moc do rukou civilistů. Ti nevládli dlouho. Brzy byl premiér Busia v důsledku hospodářské krize a škrtů ve výdajích na armádu svržen. Následuje řada

⁵⁶ National Development Planning Commission. Ghana Millenium development goals report. s. 12.

vojenských pučů. V roce 1972 je to generál Acheampong, po něm v roce 1979 poručík letectva Rawlings, následuje krátké období civilní vlády a další Rawlingsův puč. Deset let vládl Rawlings autoritativně, což mu neumožňovalo dosáhnout na půjčky nebo humanitární pomoc. Pod tlakem ekonomické krize tedy přeměňuje vojenskou diktaturu na pluralitní demokracii. I přes to, že se stále drží u moci, se země demokratizuje a otevírá světu. Jako hlavní body zlomu a posunu směrem nahoru v grafu vidíme volby. Pokojné předání moci opozici je na africké poměry nevídaná věc. Když se prezidentem stal Kufuor, opoziční kandidát, země se v našem grafu dostala na hranici demokracie. V současnosti, kdy byla již podruhé klidně a nenásilně předána moc protikandidátovi z opoziční strany, Johnu Atta Millsovi, je považována ghanská demokracie za etablovanou.

I přes počáteční skoky, tak typické pro africké země v prvních letech nezávislosti, rostla demokracie v Ghaně od 90. let postupně a plynule. Také tato skutečnost přispívá ke stabilitě demokracie v zemi.

2.9 Demokracie a ekonomický rozvoj

Ghanský graf HDP se téměř shoduje s grafem vývoje demokracie. Výkyvy, které nastaly v grafu politického vývoje, netrvaly déle než 2 roky, tudíž se na HDP země téměř neprojeví. S přibývajícím demokratizací rostl i ekonomický rozvoj. Pluralitní demokracií si země otevřela dveře k rozvojové pomoci a projektům. Nejprudší růst pozorujeme mezi lety 2004 a 2008, což je také doba, kdy země překročila hranici demokracie. Naproti tomu do 90. let se jak HDP, tak míra demokracie drží při zemi. Pro Ghanu tedy platí, že s demokracií přichází ekonomický růst a rozvoj.

3 Zimbabwe

Zimbabwe jsem vybrala jako zástupce zemí, v jejichž čele stojí diktátor. Budu zkoumat, jak autoritářský režim ovlivňuje hospodářství země.

3.1 Etnické a náboženské složení

Zimbabwe je na africké poměry z etnického hlediska relativně homogenní stát. Tvoří jej z 82 % Šónové, ze 14 % Ndebelové a ze 2 % ostatní Afričané⁵⁷. Běloši jsou zastoupeni méně než procentem. I po náboženské stránce se jedná o kompaktní zemi. Dominantními náboženstvími jsou zde křesťanství a animismus, které se zpravidla pokojně snášejí a navzájem se obohacují o prvky toho druhého. K synkretismu, náboženství, které kombinuje prvky křesťanství a animismu, se hlásí polovina obyvatelstva. 25 % obyvatel jsou křesťané a 24 % animisté⁵⁸. Zbýlé jedno procento připadá na islám a ostatní náboženství. Velký problém představuje virus HIV. Odhad z roku 2009 udává, že 14,3 % dospělého obyvatelstva je nakaženo, což Zimbabwe řadí na 5. místo ve světě⁵⁹. Před ní na žebříčku jsou země ze stejného regionu – Svazijsko, Botswana, Lesotho a JAR.

3.2 Ekonomika země

V zemi panuje obrovská 95% nezaměstnanost (do tohoto čísla je započítána i podzaměstnanost)⁶⁰. Dvě třetiny obyvatel pracují v zemědělství, 10 % v průmyslu a 24 % v terciárním sektoru. Podle údaje z roku 2004 žije 68 % obyvatelstva pod hranicí chudoby. HDP per capita je třetí nejnížší na světě, níž v žebříčku už stojí jen Demokratická republika Kongo a Burundi⁶¹. Veřejný dluh činí 149 % HDP, což zemi řadí na 4. místo nejzadluženějších zemí ve světě⁶².

---

⁵⁷ CIA. *The World Factbook*. Zimbabwe. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/zi.html>>.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ CIA. *The World Factbook*. HIV/AIDS Adult prevalence rate. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2155rank.html?countryName=Zimbabwe&countryCode=zi&ionCode=af&rank=5#zi>>.

⁶⁰ CIA. *The World Factbook*. Zimbabwe. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/zi.html>>.

⁶¹ CIA. *The World Factbook*. GDP per capita. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html?countryName=Zimbabwe&countryCode=zi&regionCode=af&rank=226#zi>>.

⁶² CIA. Public debt. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2186rank.html?countryName=Zimbabwe&countryCode=zi&ionCode=af&rank=4#zi>>. ISSN 1553-8133.

Zimbabwe těží uhlí, zlato, platinu, měď, nikl a další železné a neželezné rudy. Vyváží ocel, dřevo, cement a chemické produkty. Zemědělství dominují tabák, bavlna, pšenice, káva, kukuřice a cukrová třtina.

3.3 První léta nezávislosti

Zimbabwe vyhlásila unilaterálně svou nezávislost 11. listopadu 1965, dva roky po rozpadu Brity uměle vytvořené Federace Rhodesie a Nyasalandu. Tato deset let trvající federace měla Britům zvýšit vliv v oblasti. Nakonec se rozpadla na Severní Rhodesii (Zambie), Nyasaland (Malawi) a Jižní Rhodesii (Zimbabwe), která o rok později vypustila ze svého názvu slovo „jižní“⁶³.

3.3.1 Unilaterálně vyhlášená nezávislost

Při vyhlášení nezávislosti stál v čele bílé minoritní vlády Ian Smith, rodilý Rhodésan, který sliboval získat nezávislost na Británii tak, jak se to podařilo Zambii a Malawi po rozpadu Federace. Za vlády Smithe panoval v Zimbabwe rasistický režim podobný jihoafrickému apartheidu. Británie reagovala na vyhlášení nezávislosti žádostí o ekonomické sankce u OSN, které na Zimbabwe byly opravdu uvaleny. Nechtěla Zimbabwe dát samostatnost, dokud v zemi nebude utiskována žádná menšina většinou či většina menšinou⁶⁴. V zemi propukla občanská válka, na jejíž jedné straně stála vláda (Rhodeská fronta) a na druhé nacionalisti ZANU (Zimbabwe African National Union, Africký národní svaz Zimbabwe) a ZAPU (Zimbabwe African People's Union, Svaz afrického lidu Zimbabwe). ZANU byla tvořena Šóny a vedena Robertem Mugabem. ZAPU byla Ndebelská a vedl ji Joshua Nkomo. Válka se vlekla de facto až do odstoupení Smithe z funkce.

Smith mezitím dále vyjednával s Británií (tzv. „Tiger talks“ z roku 1966 a „Fearless talks“ z roku 1968, obě probíhaly na palubě válečných lodí stejného jména), ale odmítal veškeré její návrhy na větší zapojení černošského obyvatelstva do vlády. Zde je nutno podotknout, že zimbabwská vláda byla podporována Jihoafrickou republikou, která měla podobný režim. Díky tomuto partnerství a vhodnému nahrazení dovozu a vývozu vyzněly ekonomické sankce uvalené na Zimbabwe naprázdno.

---

⁶³ CHIKUHLWA, J. W.. *A crisis of governance : Zimbabwe*. 2004. s. 17.

⁶⁴ CHIKUHLWA, J. W.. *A crisis of governance : Zimbabwe*. 2004. s. 23.

2. března 1970 byla vyhlášena republika s novou ústavou, která zajišťovala menšinovou, bílou vládu. Jeden z klíčových zákonů, který je spojován s vyhlášením nové ústavy, je reforma zákona o zemědělské půdě z roku 1930. I přes fakt, že většina farem vlastněná Evropany nebyla plně využívána, hledal tento zákon řešení evropského zemědělského problému v dalším postoupení půdy bílým farmářům. Dosud nikomu nepřidělenou půdu (tzv. „unreserved land“) dostali Evropané, přičemž černošskému obyvatelstvu nebyla až na malé výjimky půda ani vzata, ani dána⁶⁵. Tento zákon dále prohloubil již tak citelnou segregaci mezi bělochy a černochoy. Zatímco 4 660 bílých velkofarmářů vlastnilo 14,8 mil. hektarů půdy, připadalo na 6 mil. černošských drobných zemědělců 16,4 mil. hektarů. Dalších 6 mil hektarů půdy tvoří národní parky a chráněné rezervace⁶⁶. Půda přidělená černochoy byla obecně málo úrodná a přelidněná lidmi i dobyt看. Tímto zákonem získala také vláda páky pro násilný odsun afrických „squatterů“ z pozemků nově přiděleným Evropanům.

3.3.2 Získání nezávislosti

V průběhu 70. let vedl premiér Smith hovory jak s Británií, tak s opozičními černošskými stranami. První taková konference proběhla roku 1975 u Viktoriiniých vodopádů. Někteří opoziční politici byli ale policií stíháni teroristé, se kterými Smith odmítnul jednat. Konference tedy ztroskotala. Další konferenci zprostředkoval Henry Kissinger roku 1976 v Ženevě. Přítomni byli premiér Smith, ZANU pod vedením Mugabeho, Africká národní rada (ANC) v čele s biskupem Abelem Muzorewou a ZAPU vedená Joshuou Nkomoem. I tato konference byla přerušena a nepodařilo se na ni už znova navázat. Opoziční strany se zde ale sloučily do Patriotické fronty (PF) a začaly se scházet a projednávat společný postup. Účelem těchto konferencí bylo změnit ústavu tak, aby nebyla rasově diskriminační a dala právo volit většímu podílu černošského obyvatelstva. Jejich návrhy byly Smithem neustále odmítány. Až 28. 2. 1979 pod mezinárodním tlakem rozpustil Smith parlament. Tímto dnem oficiálně skončila 88letá menšinová bělošská nadvláda⁶⁷. V dubnu se konaly volby, které vyhrála Sjednocená africká národní rada (United African National Council, UANC) v čele s Muzorewou. Byla to jediná černošská strana, která nebyla spojena s násilím v občanské válce a otevřeně jej odsoudila. Po

---

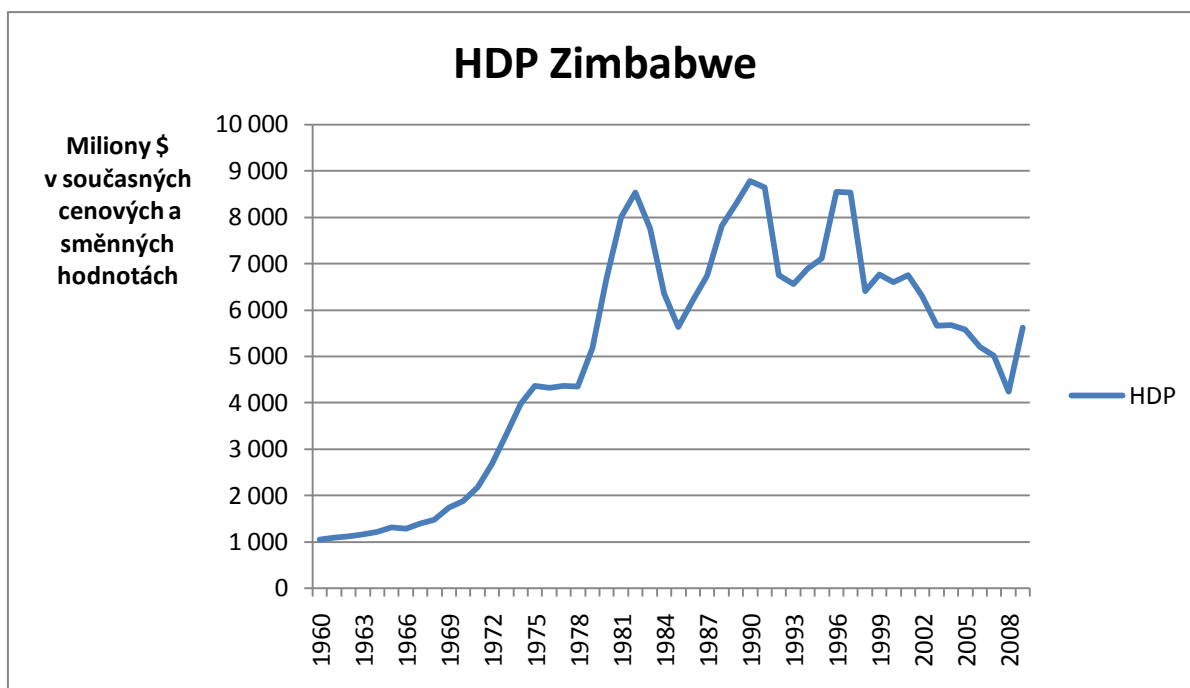
⁶⁵ CHIKUHLA, J. W.. *A crisis of governance : Zimbabwe*. 2004. s. 26.

⁶⁶ JUANA, J.S. A quantitative analysis of Zimbabwe's land reform policy : An application of Zimbabwe SAM multipliers. 2006, 45, 3, s. 295.

⁶⁷ CHIKUHLA, J. W.. *A crisis of governance : Zimbabwe*. 2004. s. 32.

jednáních s Británií v Lancaster House získala 18. 4. 1980 Republika Zimbabwe nezávislost a v platnost vstoupila nová ústava zaručující dodržování lidských práv a ochran menšin.

3.3.3 Vliv na HDP

Zdroj: Světová banka, < <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do> >.

Celá 60. a 70. léta HDP Zimbabwe stoupalo, což je pozoruhodné, protože země byla v letech 1965 – 79 v občanské válce a v důsledku vyhlášení nezávislosti na ni byly uvaleny sankce. Na Rhodeské exporty byla uvalena embarga, zvláště na tabák, cukr, maso a nerostné bohatství. Rhodesie byla vyloučena ze šterlinkové oblasti a ztratila obchodní výhody Commonwealthu. Británie také přestala tisknout bankovky, na což Rhodesie reagovala tím, že si vytiskla své vlastní. Ekonomické sankce zemi na chvíli opravdu zasáhly a utlumily její hospodářský rozvoj, což můžeme pozorovat na stagnaci křivky HDP v letech 1973 – 76. Země si však rychle začala hledat substituty pro tradiční britské zboží a začala obchodovat s dalšími zeměmi, které nabízely vývozní artikly stejné kvality jako ty britské, často mnohem levnější a rychleji dovezené. Výrobci museli diverzifikovat a rozšířit svou činnost či začít podnikat v nových odvětvích. V tomto ohledu byly sankce stimulem pro rozvoj průmyslu. Tradiční britské značky byly v obchodech nahrazeny místními nebo cizími stejné kvality. Záměr sankcí, který byl hlavně svrhnout Smithovu vládu, se ukázal jako lichý. V jednom ohledu byly ale sankce účinné – Rhodesie byla

hlavním britským exportérem tabáku. V zemi byla proto vládou založena nová tabáková společnost, která hledala nové trhy. I přes diverzifikaci skrze pěstování nízkonikotinového tabáku, který byl velmi poptáván, museli mnozí pěstitelé odejít z tabákového průmyslu. Začali zpravidla chovat dobytek nebo pěstovat sóju či bavlnu a dále rozvíjet zemědělství⁶⁸.

Vedle embarga na vývoz tabáku zemi zasáhlo embargo na dovoz ropy v prosinci 1965. Británie a USA vyslaly válečné lodě, aby dozíraly nad tím, aby žádné tankery nedovážely ropu do ropovodu v Beire, odkud se odebírala ropa pro celou zemi. Tehdy přišla na pomoc JAR, s jejímiž rafinériemi měla Rhodesie dobré vlakové i silniční spojení, které Británie nemohla zablokovat. Jihoafrická vláda vyhlásila neutralitu v tomto sporu. Premiér Verwoerd ale zároveň prohlásil, že nebude bránit běžnému obchodu či osobním darům mezi oběma zeměmi. Pomocnou ruku podalo i Portugalsko, kterému vadila blokáda mozambického přístavu Beira. Proto svolilo k železničním dodávkám ropy přes Mozambik a jeho ostatní přístavy, čímž se ropná krize vyřešila⁶⁹.

Stejně jako britské výrobky byly nahrazeny jinými, byli nahrazeni i britští odběratelé. Kupci ze zemí, které navenek podporovaly uvalení sankcí, zaplnili prázdné místo po Británií a v tajnosti s Rhodesií čile obchodovali. Díky tomu se rozvíjel průmysl a zvyšovala se produkce. Zdánlivé znevýhodnění se nakonec stalo stimulem pro nastartování ekonomiky.

3.4 80. léta

3.4.1 Cesta usmíření

Nová ústava vytvořila westministerský model demokracie. Po letech občanské války bylo problematické vymezit volební okrsky. Proto byly první volby roku 1980 pořádány proporčním volebním systémem. Drtivě je vyhrála ZANU (PF) a vytvořila koalici s dalšími menšími stranami. Pro změnění ústavy bylo potřeba 2/3 hlasů. Z celkových 100 křesel poslanecké sněmovně bylo 20 vyhrazeno bělochům. ZANU získala 57 křesel, ZAPU a další osvobozenická hnutí získala 20 a umírnění UANC pouze 3.⁷⁰

---

⁶⁸ ALLPORT, Richard. *Rhodesia and South Africa: Military History* [online]. Tightening the belt. Dostupné z WWW: <<http://www.rhodesia.nl/belt.htm>>.

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ DORMAN, Sara Rich. 'Make Sure They Count Nicely This Time': The Politics of Elections and Election Observing in Zimbabwe. *Commonwealth & Comparative Politics*. 2005, 43, 2, s. 157.

Když se ZANU spojila se ZAPU, dosáhli lehce na ústavní většinu a přidávali k ústavě dodatky, které zvýhodňovaly většinové černošské obyvatelstvo a postupně vedly k vládě jediné strany.

Aby sjednotil zemi zmítanou rasovou nenávistí a dozvuky občanské války, zvolil Mugabe cestu usmíření a rekonstrukce státu. Ve svých projevech mluvil o pokojném soužití černochů a bělochů, společném zájmu na obnově země a odmítal znárodňování farem, dolů a průmyslu⁷¹. Vytvořil koalici s účastí ZAPU a s dvěma bělošskými ministry. Za hlavní úkoly své vlády prohlásil sjednotit 3 frakce vojska – vojska ZANU (ZANLA), ZAPU (ZIPRA) a rhodeskou národní armádu, přesídlit milion uprchlíků žijících v sousedních zemích zpět domů a pozemkovou reformu.

3.4.2 Běloši

Běloši se do Rhodesie stěhovali hlavně od 40. do 70. let, přičemž největší příliv bělochů byl v 60. letech. Jednalo se většinou o bělochy ze zaniklých britských kolonií či válečné veterány, kteří získávali velké a úrodné pozemky za nízkou cenu. Začaly se proto tvořit bělošské farmy, jejichž velikost zpravidla přesahovala 100 km². Tyto farmy zaměstnávaly stovky černochů a často poskytovaly i bydlení, školy a kliniky pro své zaměstnance a jejich rodiny. Nejvíce bělochů bylo v Rhodesii v roce 1970, a sice 270 000.⁷² Po získání nezávislosti i přes všechny pozitivní signály prchali běloši ze země před strachem z nastupujícího marxistického režimu. Mířili většinou do Jihoafrické republiky nebo do Austrálie. Počet bělochů v zemi klesl s v roce 1980 na 200 000⁷³. Do konce 90. let opustily zemi 2/3 bělochů. Pozemková reforma umožnila vyvlastnit bělochům půdu a legalizovala její násilné zabírání. V roce 2008 bylo registrováno již pouhých 280 bílých farmářů a méně než 30 000 bělochů⁷⁴. Běloši byli hlavními tahouny zemědělství, které se po jejich exodu začalo hroutit.

---

⁷¹ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 406.

⁷² KHATAMI, Jim. How an Elected Marxist Government Is Winning Business Confidence. Multinational monitor. 1981, 2, 4. Dostupný také z WWW: <<http://multinationalmonitor.org/hyper/issues/1981/04/khatami.html>>.

⁷³ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 410.

⁷⁴ WESTON, Louis. *The Telegraph*. 2008. Zimbabwe's last white farmer forced to quit. Dostupné z WWW: <<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/zimbabwe/2196135/Zimbabwes-last-white-farmer-forced-to-quit.html>>.

3.4.3 Vzestup ZANU

Období optimismu netrvalo dlouho, brzy se začaly odkrývat problémy, které vedly k opuštění cesty usmíření. Byly to hlavně spory a nepřátelství mezi ZANU a ZAPU a neúspěch integrace ZANLA a ZIPRA do nově vytvořených Zimbabwských obranných sil. ZANU měla od začátku ambice stát se jedinou stranou v zemi⁷⁵. Podporovala socialismus a řízenou ekonomiku. Mugabe začal postupně odstraňovat politické konkurenty. Poté, co se podařilo svrhnout Smithe, byl na řadě vůdce druhé nejsilnější strany, Joshua Nkomo, vůdce ZAPU a příslušník menšinového kmene Ndebele, který neschvaloval Mugabeho přeměnu státu na autokracii. Nkomo byl roku 1982 obviněn z plánování puče a emigroval ze země. Biskup Muzorewa, hlava UANC, byl deset měsíců držen ve vazbě na základě obvinění ze spiklenectví s jihoafrickou vládou⁷⁶.

S vítězstvím ZANU ve volbách nesouhlasil region Matabeleland, kde žili Ndebelové orientovaní na stranu ZAPU. Zběhové ZIFRA, kteří nebyli integrováni do armády, podněcovali v této oblasti nepokoje a útočili na státní budovy. Mugabe reagoval vysláním své 5. brigády, která byla vycvičena v Severní Koreji. Při těchto Matabelelandských masakrech, tzv. Gukurahundi (šónsky „Jarní déšť, jež smyje nečistoty“) v letech 1982 – 85 zemřelo na 20 000 Matabelanů⁷⁷.

3.4.4 Vláda jedné strany

Volby v roce 1985 šly už výhradně po kmenové linii a přinesly Mugabemu 76% většinu, to je o 12 % více než v předchozích volbách⁷⁸. Mohla za to blokáda kampaní opozičních stran. ZANU zřídila pouliční brigády, které zasahovaly proti stoupencům opozice. Předsedové opozičních stran byli zatčeni a jejich majetek zabaven. Dohoda o sjednocení z roku 1987 „Unity Agreement“ integrovala ZAPU do ZANU, čímž přišel Mugabe o nejsilnější opozici a ZANU se stala de facto jedinou stranou.⁷⁹ 1987 se Mugabe stává prvním výkonným prezidentem, nahrazujícím formální funkci dosavadního

---

⁷⁵ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 404.

⁷⁶ DORMAN, Sara Rich. 'Make Sure They Count Nicely This Time' : The Politics of Elections and Election Observing in Zimbabwe. *Commonwealth & Comparative Politics*. 2005, 43, 2, s. 159.

⁷⁷ CHAN, Stephen; MUDHAI, Okoth F. Commonwealth Residualism and the Machinations of Power in a Turbulent Zimbabwe. *Commonwealth & Comparative Politics*. 2010, 39, 9, s. 61.

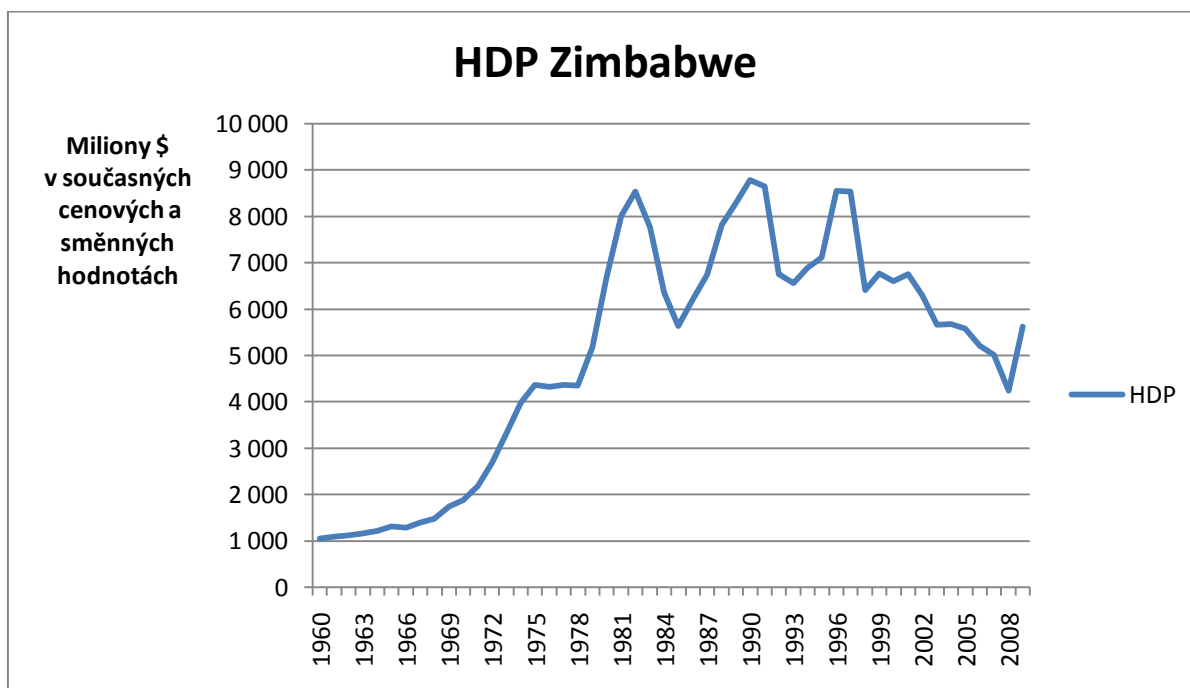
⁷⁸ CHIKUHLWA, J. W.. *A crisis of governance : Zimbabwe*. 2004. s. 92.

⁷⁹ DORMAN, Sara Rich. 'Make Sure They Count Nicely This Time' : The Politics of Elections and Election Observing in Zimbabwe. *Commonwealth & Comparative Politics*. 2005, 43, 2, s. 157.

prezidenta Canaana Banana. Mugabem kontrolovaný senát odsouhlasí téhož roku změnu ústavy, která ruší 20 parlamentních a 10 senátních mandátů bělochů⁸⁰.

Jakmile z politické scény zmizela opozice, začalo se dařit korupci. Uvnitř strany panovala tvrdá stranická disciplína. Kdo nesouhlasil, byl vyloučen, vsazen do vězení nebo zabit. Například generální tajemník ZANU Edgar Tekere, který obvinil vládu z korupce a netransparentnosti, byl roku 1988 ze strany vyloučen. Funkcionáři se mimo úplatků obohacovali například nelegálním nákupem a následným dalším prodejem aut (aféra Willowgate) nebo tunelováním státních podniků (např. letecké společnosti Air Zimbabwe). Pokud byl někdo na nátlak veřejnosti odsouzen, dostal zpravidla prezidentskou milost⁸¹. Tak se partyzánům zodpovědným za masakry dostalo amnestie a byly zrušeny soudní procesy týkající se policistů, vojáků a aktivistů působících v Matabelsku, mezi nimi i těch zodpovědných za Matabelský masakr⁸².

3.4.5 Vliv na HDP

Zdroj: Světová banka, < <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do> >.

Od vyhlášení nezávislosti do státního převratu 1982 ekonomika přímo vystřelila. Značí to velké naděje, které byly do země vkládány. Zimbabwe byla konečně zproštěna

⁸⁰ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 424.

⁸¹ CHIKUHLWA, J. W.. *A crisis of governance : Zimbabwe*. 2004. s. 191.

⁸² HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 425.

sankcí a přibýly jí nové trhy, na kterých začala znova obchodovat. Export tabáku se v roce 1981 zvýšil o 130% v porovnání s rokem 1979⁸³, dařilo se i průmyslu a zvyšovala se domácí poptávka. Otevření se světu přivedlo do země mnoho investorů, kapitálu a také zahraniční pomoci. Díky ní mohla vláda začít s rekonstrukcí infrastruktury poničené válkou prakticky hned po převzetí moci. Růst se ale zastavil po Mugabeho převratu s následným zavedením socialistických principů. V té době klesla světová poptávka po nerostech, což Zimbabwe silně zasáhlo. Centrální plánování a rozbujelá korupce táhly ekonomiku do stále větší krize. Svého minima ekonomika dosáhla, když byl Mugabe jmenován prezidentem. Souvisí to se suchem, které zemi zasáhlo, a devizové krizi. Zimbabwe se angažovala ve vleklém konfliktu v Mozambiku, který zatěžoval státní rozpočet. Výdaje na obranu a armádu tvořily za přispění nepokojů v Matabelsku 12 – 16 % státního rozpočtu⁸⁴. Země potřebovala provést ekonomické reformy, kterých se dočkala v 90. letech.

3.5 90. léta

3.5.1 Volby v 90. letech

V roce 1990 se konaly volby. Mugabe, který měl pod kontrolou tisk, opoziční kandidáty zesměšňoval. Demonstrace na univerzitě v Harare proti korupci ve vládě byla rozeznána policií a univerzita byla na krátkou dobu dokonce uzavřena⁸⁵. Díky násilnostem vyhrála parlamentní volby opět ZANU a Mugabe uhájil prezidentský mandát. Další parlamentní volby (1995) a prezidentské volby (1996) se nesly v podobném duchu až na mírné frakce uvnitř ZANU.

3.5.2 Příklon k tržnímu hospodářství

Geopolitika světa se začala měnit. Rozpad socialistického bloku způsobil, že Zimbabwe začala upouštět od marxistického režimu a začala se přiklánět k tržnímu hospodářství. Po 35 letech byl zrušen mimořádný stav a z ústavy zmizely zmínky o marxismu. Zimbabwe se jako jedna z mála afrických zemí zapojila do války v Iráku a operace Pouštní bouře na straně spojenců. V říjnu 1991 byla na summitu Britského

---

⁸³ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 409.

⁸⁴ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 429.

⁸⁵ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 428.

společenství podepsána Hararská deklarace, kterou se Zimbabwe a ostatní signatáři zavazují k demokratizačním krokům⁸⁶.

Aby se zastavila ekonomická krize, začala vláda jednat se Světovou bankou a Mezinárodním měnovým fondem (IMF) a v únoru 1991 zahájila jimi navržený Program strukturálních změn ekonomiky (PSI). Aby mohla dostat podporu ze zahraničí, musela vláda zavést nová opatření. Mezi ně patřilo zrušení kontroly cen a platů, snížení vládních výdajů, 40% devalvace Zimbabwského dolaru a odstranění subvencí na základní spotřební zboží. Chráněný neproduktivní průmysl, který měl nahrazovat dovoz, měl být zbaven ochrany. Polostátní a veřejné podniky musely být radikálně restrukturalizovány⁸⁷.

3.5.3 AIDS

Čím dál tíživějším se stal problém HIV / AIDS. Onemocnění se do Zimbabwe dostalo v 80. letech a počet nakažených od té doby roste. V roce 1990 bylo 15 % dospělých mezi 15 až 45 lety nakaženo⁸⁸. Do roku 1995 se toto procento zdvojnásobilo, protože vláda o této problematice oficiálně mlčela. V té době byla v zemi trestána homosexualita a pornografie a velký vliv měla církev, pro kterou bylo tabu veřejně hovořit o pohlavně přenosných nemocech. Počet HIV nakažených se podařilo snížit až s příchodem nového tisíciletí. Zimbabwe se však stále řadí mezi nejvíce virem HIV postižené země na světě.

3.5.4 Protestní akce

Koncem 90. let se Zimbabwe zapojila do války v Kongu, což ji dále finančně vyčerpávalo. V zemi se množily demonstrace a stávky pod vedením odborářů, na které vláda odpovídala zvyšováním platů a vyplácením rent válečným veteránům. V roce 1998 prudce stouply ceny potravin, které vyvolaly další demonstrace. Mugabe přikázal armádní zásah a bylo zatčeno asi 800 lidí⁸⁹. Zemřel také Joshua Nkomo, vedoucí menšinových Ndebelů. Nastávající volby v roce 2000 se měly stát pro zemi zlomové.

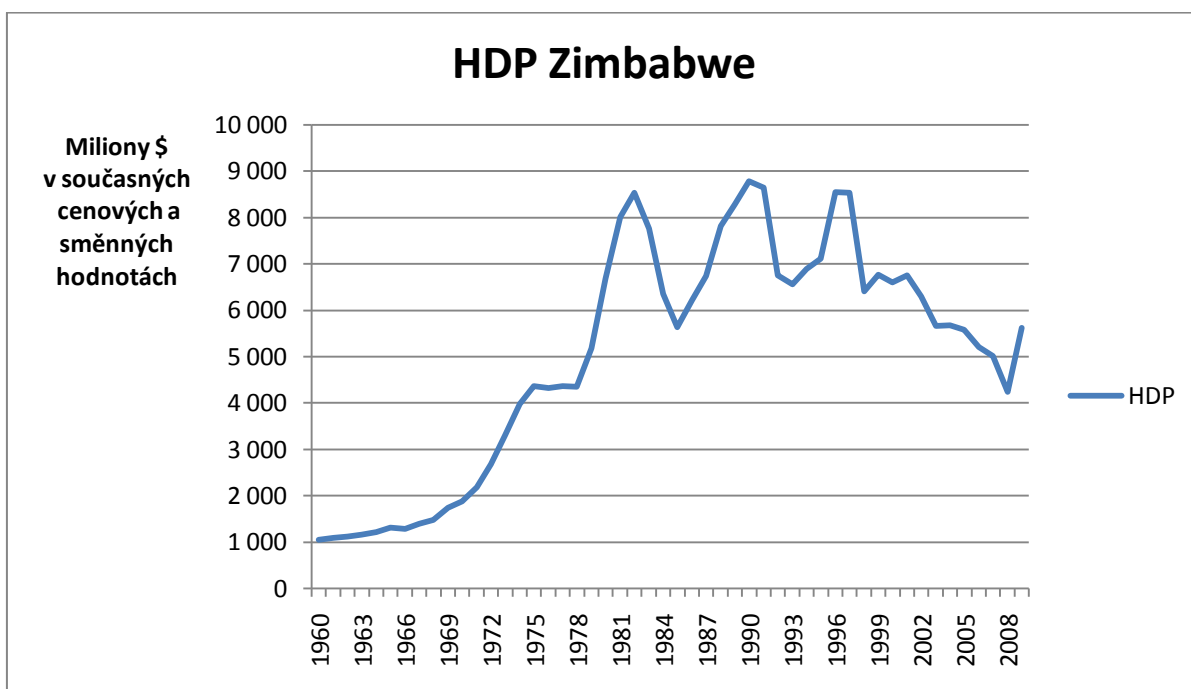
⁸⁶ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 430.

⁸⁷ SICHONE, Owen. Zimbabwe's Economic Policies, 1980-2002. *Development Policy Management Forum Bulletin*. 2003, 10, 2. Dostupný také z WWW: <<http://www.dpmf.org/Publications/Bulletins/bulletin-apr-03/zimbabwe-economic-policy-sichone.html>>.

⁸⁸ Světová Banka. *World dataBank*. Africa development indicators. Dostupné z WWW: <<http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>>.

⁸⁹ BBC. *BBC News*. Dostupné z WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/special_report/1998/12/98/zimbabwe/226542.stm>.

3.5.5 Vliv na HDP

Zdroj: Světová banka, < <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>>.

V devadesátých letech se ekonomika začala obracet tržním směrem. Liberalizace byla nezbytným opatřením, ale v první fázi přinesla zbídačení chudého obyvatelstva. Hromadně se propouštělo a zvyšovaly se ceny, což následně přinášelo inflaci⁹⁰. Země plnila některé požadavky Programu strukturálních změn ekonomiky, ale některé ignorovala. To se týká hlavně vládního deficitu, který v roce 1994 dosáhl 13 % HDP⁹¹. V té době postihlo zemi další sucho, kvůli kterému země poprvé od nezávislosti přestala být potravinově soběstačná. Extrémně podfinancované zdravotnictví nebylo schopné pomoci stále většímu procentu obyvatelstva nakaženého virem HIV, v jehož důsledku překročil počet úmrtí v polovině 90. let 100 000 osob⁹². Na počátku nového tisíciletí se toto číslo vyšplhalo na 150 000, což omezilo ekonomicky aktivní pracovní sílu.

V letech 1994 – 96 můžeme vidět opětovný růst ekonomiky. V tomto období byla ukončena první fáze Programu strukturálních změn ekonomiky. Podařilo se liberalizovat zahraniční obchod, devizové hospodářství a ceny většiny zboží kromě základních

⁹⁰ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 431.

⁹¹ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 432.

⁹² Světová Banka. *World dataBank*. Africa development indicators. Dostupné z WWW: <<http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>>.

potravin⁹³. Nepodařilo se ale pokročit v oblasti privatizace, protože vláda nechtěla ztratit svůj vliv ve státních a polostátních podnicích. Inflace se pohybovala pravidelně ve dvouciferných číslech a rozpočtový deficit se zvětšoval. Stávky v roce 1997 dále ochromovaly ekonomiku. Kvůli rozhazovačné politice vlády a neustálému dalšímu zadlužování země zastavily státy a mezinárodní organizace včetně Světové banky svou finanční pomoc. V důsledku toho prudce poklesl kurz zimbabwského dolaru, zvýšila se inflace a vláda musela zmrazit devizové účty ve svých bankách⁹⁴.

3.6 Nové tisíciletí

3.6.1 Vznik jednotné opozice

V roce 2000 se měly konat další parlamentní volby. Zformovala se 3 nezávislá opoziční hnutí. Nejvýznamnějším z nich byl Zimbabwský kongres odborových svazů v čele s Morganem Tsvangiraiem, který sdružoval 27 profesních svazů a celou třetinu formálně zaměstnané pracovní třídy. Organizoval masové demonstrace v roce 1997 a podařilo se mu docílit generální stávky, což přimělo vládu prohlásit veškeré stávky za nezákonné⁹⁵. V září 1999 vznikla nová strana Hnutí za demokratickou změnu (MDC), která sdružovala široké spektrum politických sil, jejichž hlavním cílem byla změna vládní politiky. Volby, jejichž výsledky nakonec akceptovali i evropští pozorovatelé, sice vyhrála ZANU, ale poprvé od nezávislosti se vytvořila silná opozice tvořená MDC a vláda nedisponovala absolutní většinou v parlamentu. Začal se objevovat nezávislý tisk popisující korupční skandály a rozdělování státního majetku nejbližším spojencům Mugabeho. Zimbabwe se stala terčem kritiky pro evropské země a země Commonwealthu kvůli porušování lidských práv a násilnému vysídlování bělošských farmářů. Proti vládě byly i mnohé rozsudky nezávislých soudů, které sice nebyly vykonány díky bloádě policie a ozbrojených složek, nicméně pošramocovaly pověst vlády v zemi i v zahraničí.

3.6.2 Pozemková reforma

Hlavním tématem nové vlády byla pozemková reforma. Jak jsem již zmínila dříve, půda byla nerovnoměrně rozdělená a 78 % nejúrodnější půdy bylo v rukou bělochů. Po získání nezávislosti chtěl Mugabe půdu znárodnit, proti čemuž se ostře stavěla britská

---

⁹³ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 444.

⁹⁴ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 446.

⁹⁵ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 449.

vláda. Nakonec došlo ke kompromisu a zavedení principu „*willing buyer, willing seller*“. Británie přislíbila, že přispěje na odškodnění bílých farmářů za podmínky, že ji majitel bude chtít odprodat. Dále platila 10letá lhůta od vyhlášení nezávislosti, kdy jsou vlastnická práva nedotknutelná. Otázka přesídlování a odevzdání půdy bezzemkům se objevovala jen v předvolebním období a kvůli skandálům s ní spojeným (především získání půdy vládními funkcionáři místo bezzemků) se celá záležitost dostala k ledu. Do konce roku 1996 se snížil objem půdy vlastněný velkofarmáři z 14,8 mil. na 11,3 mil. hektarů a na získanou půdu bylo přestěhováno 71 000 rodin⁹⁶. V roce 1998 se sešla vláda, bělošští farmáři a zástupci OSN, Světové banky, Evropské komise a představitelé 23 států, aby se dohodli na podmínkách vysídlovacího programu a pozemkové reformy. Byla přislíbena rozvojová pomoc, pokud budou dodrženy podmínky uvedené v závěrečné dohodě. Zimbabwská vláda se ale namísto toho rozhodla využít pomoc nespokojených válečných veteránů, kteří začali pořádat nájezdy na bělošské farmy a násilně je zabírali. Při největší potyčce mezi farmáři a válečnými veterány v srpnu 2001 v Chinhoy bylo zatčeno 21 farmářů. Zimbabwský Nejvyšší soud v roce 2000 rozhodl, že znárodňování farem bez státních kompenzací je nezákonné. Vláda reagovala stažením nejvyššího soudce z funkce a odvoláním jeho spolupracovníků⁹⁷. Rozhořčené západní země tento postup kritizovaly a zastavily v zemi své rozvojové projekty.

3.6.3 Světová izolace

Prezidentské volby roku 2002 se nesly na vlně manipulací s volebními seznamy, bez kterých volič nemohl volit, a zpřísněným zákonem o zimbabwském občanství. Cílem bylo zabránit vzdělané městské vrstvě jít k volbám. Mugabe nakonec vyhrál s 56 % hlasů nad svým protivníkem Morganem Tsvangiraiem. Jihoafrická volební pozorovatelská mise se nevyjádřila, zda byly volby svobodné, ale uznala je za legitimní. Pozorovatelé z Evropské komise nebyli k volbám připuštěni. Tsvangirai byl několik dní po volbách zatčen a obviněn z velezrady. Ve vazbě byl držen až do roku 2004, což mu znemožňovalo politickou činnost⁹⁸. Vláda začala prosazovat represivní zákony potlačující svobodu slova a shromažďování. Schválen byl například zákon „o přístupu k informacím a ochraně soukromí“, který zaváděl zvláštní povolení pro vydávání novin a časopisů a vyžadoval

---

⁹⁶ JUANA, J.S. A quantitative analysis of Zimbabwe's land reform policy : An application of Zimbabwe SAM multipliers. *Agrekon*. 2006, 45, 3, s. 303.

⁹⁷ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 460 – 461.

⁹⁸ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 467.

předložení ještě nevytištěného čísla před tiskem ke kontrole. Britský Commonwealth na to chtěl reagovat vyloučením Zimbabwe ze společenství, nicméně Mugabe jej předběhl a v roce 2003 sám z Commonwealthu odstoupil. Jedinými spojenci země zůstaly tedy sousední země, od zbytku světa se Zimbabwe začala izolovat.

Další parlamentní volby v roce 2005 byly ještě méně svobodné a méně demokratické než ty předešlé. Do země nebyli vpuštěni zahraniční novináři ani pozorovací volební komise. Mugabe provedl stranickou čistku a zbavil se spiklenců a nepohodlných osob uvnitř strany. Volby přirkl ZANU dvoutřetinovou převahu v parlamentu⁹⁹. Díky tomu mohla změnit ústavu a znárodnit veškerou zimbabwskou půdu. Opozice MDC se kvůli své politické nezařaditelnosti rozpadla na dvě frakce.

3.6.4 Harmonizované volby 2008

Složitá ekonomická i vnitropolitická situace v zemi tlačila vládu k ústupkům. Za zprostředkování jihoafrického prezidenta Mbekiho se ZANU a opozice dohodly na změně ústavy. Byl přijat nový volební zákon, který rozšiřuje počet volených poslanců a ruší prezidentovu výsadu jmenovat 30 poslanců přímo. Země se začala připravovat hned na 4 nové volby, které se konaly najednou, pročez si vysloužili název „harmonizované“. Jednalo se o volby do dolní komory, do senátu, prezidentské a komunální. K volbám opět nebyly připuštěny volební komise ze zahraničí ani novináři. Poprvé od nezávislosti vyhrála opozice se 110 křesly, zatímco ZANU získala jen 97. V senátu získala ZANU stejný počet křesel jako opozice. Zaskočený Mugabe zastavil Zimbabwskou volební komisi a nedovolil zveřejnění výsledků prezidentských voleb. Za to si poprvé vysloužil kritiku a rozhořčení i sousedních spřátelených států jako je Botswana nebo Malawi. Podle nezávislých nevládních organizací vyhrál s velkou převahou Morgan Tsvangirai. Mugabe nechal ale výsledky znovu přepočítat tak, že Tsvangirai sice vyhrál, ale neměl požadovanou většinu hlasů, aby se stal prezidentem bez druhého kola voleb, do něhož Tsvangirai odmítal kvůli manipulacím s hlasy vstoupit. 15. září 2008 byla podepsána Dohoda o sdílení moci (Power-sharing Agreement), ve kterém se Mugabe a Tsvangirai zavazují ke spolupráci na oživení ekonomiky. Hlavními body je vyřešit problémy s výrobou, potravinovou krizí, chudobu, nezaměstnanost a inflaci¹⁰⁰. Zavazují se implementovat taková rozhodnutí, která

---

⁹⁹ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 470.

¹⁰⁰ *All Africa*. Power-sharing agreement. § 3. Dostupné z WWW: <<http://allafrica.com/stories/200809151361.html>>.

je vymaní z mezinárodní izolace, zruší sankce a znovu umožní vstup na finanční trhy. Co se pozemkové reformy týče, shodují se na tom, že náklady na kompenzaci by měla nést bývalá koloniální mocnost, Velká Británie, a slibují spravedlivé rozdělení půdy¹⁰¹. Zajímavý je článek XVI, ve kterém je zmíněn závazek státu poskytnout humanitární pomoc a jídlo každému občanovi, který se nachází v nouzi. Touto dohodou se ruší zákazy shromažďování a opět je garantována svoboda tisku. Pro zabránění násilí, které vypuklo po volbách, byl vytvořen nový systém dělení výkonné moci na prezidenta (Mugabe), premiéra (Tsvangirai) a kabinet¹⁰².

3.6.5 Světlejší zítřky?

Mezinárodní měnový fond (IMF) vydal v listopadu 2010 zprávu, ve které zhodnocuje ekonomiku Zimbabwe. Podle ní už druhým rokem ekonomika země vzkvétá díky příznivým okolnostem a obnoveným snahám vlády zlepšit podmínky pro podnikání¹⁰³. Jako příznivé okolnosti označil IMF vyšší cenu zlata a platiny, které zvýšily příjmy z exportu, značné zhodnocení jihoafrické měny a příznivé počasí, které zajistilo vyšší zemědělskou produkci. Aby si země udržela toto ekonomické oživení, je třeba implementovat prozíravé makroekonomické strategie a provést strukturální reformu. Důležitou roli hraje politická stabilita. IMF doporučuje peníze získané díky současným vysokým cenám komodit investovat do infrastruktury a sociální oblasti, aby se zlepšil život obyčejných obyvatel. Dále doporučuje vytvořit rezervy u mezinárodních bank, aby se zmírnil případný šok z pádu cen komodit. Zimbabwe je velmi zadlužená země. Aby dosáhla na půjčky či mohla restrukturalizovat svůj dluh, musí monitorovat implementaci svých makroekonomických strategií a dávat IMF k dispozici kvalitní data.

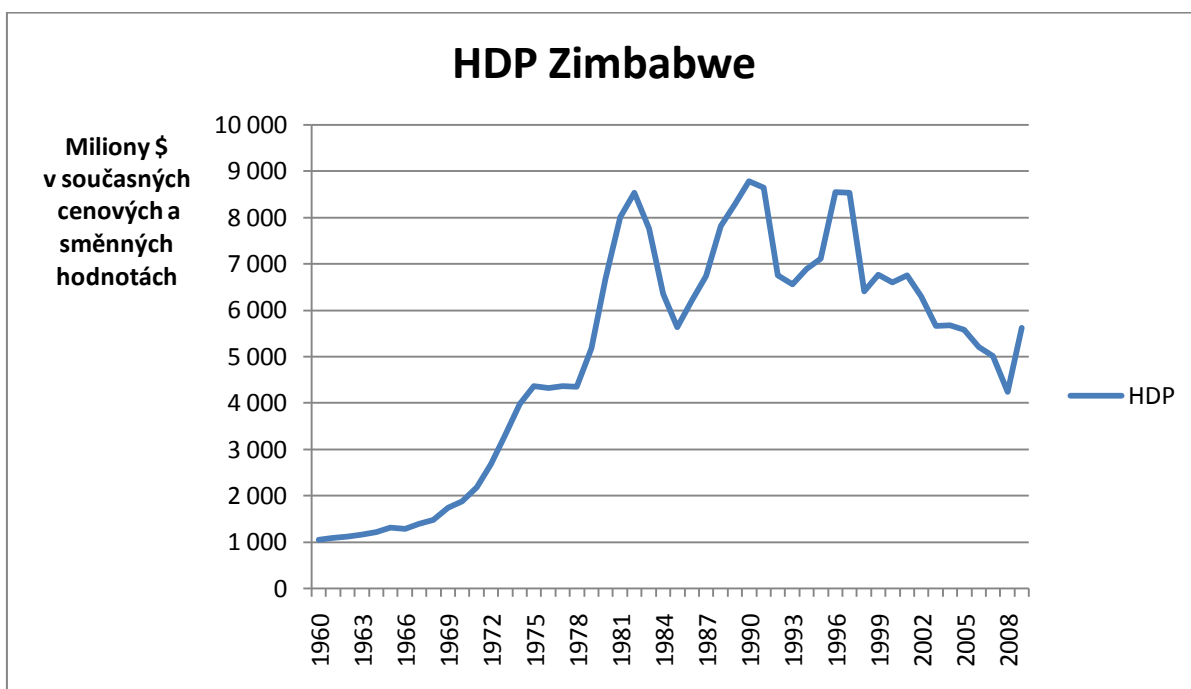
---

¹⁰¹ *All Africa. Power-sharing agreement.* § 5. Dostupné z WWW: <<http://allafrica.com/stories/200809151361.html>>.

¹⁰² *All Africa. Power-sharing agreement.* § 20. Dostupné z WWW: <<http://allafrica.com/stories/200809151361.html>>.

¹⁰³ IMF. *IMF Press release. Statement of the IMF's Mission to Zimbabwe.* Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10420.htm>>.

3.6.6 Vliv na HDP

Zdroj: Světová banka, < <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>>.

Zabírání bělošských farem bylo velkým zásahem do ekonomiky země. Potravinová produkce klesla a v důsledku vysídlování zkušených bílých farmářů bylo propuštěno mnoho černošských zaměstnanců. Po krátkém období klidu se půda zestátnila a nájezdy válečných veteránů pokračovaly. Noví černošští vlastníci neměli zkušenosti, vzdělání ani prostředky k tomu, aby navázali na výkonnost bělošských farem. Země, která už v minulém desetiletí nebyla potravinově soběstačná, se propadla do ještě hlubší krize. Pro svou autokratickou vládu si Mugabe „vysloužil“ zastavení rozvojové pomoci ze světa. IMF zastavil na podzim roku 2001 další půjčky kvůli manipulacím s financemi na rozvojovou pomoc. Zimbabwský dolar v důsledku toho poklesl o třetinu své hodnoty a inflace se zvýšila o 100 %¹⁰⁴. Zemi zasáhl vážný nedostatek pohonných hmot a základních potravin¹⁰⁵. Průmysl se díky nedostatku volně směnitelné měny a tudíž nemožnosti dovážet náhradní díly či nezbytné suroviny položil na kolena. Výroba klesla na 20 %¹⁰⁶ a zemi sužovaly neustálé výpadky elektřiny a nedostatek pohonných hmot. Centrální banka provedla měnovou reformu a stáhla z oběhu mince a bankovky. V zemi se tak platí jen

¹⁰⁴ Světová banka. *World dataBank*. Africa development indicators. Dostupné z WWW:

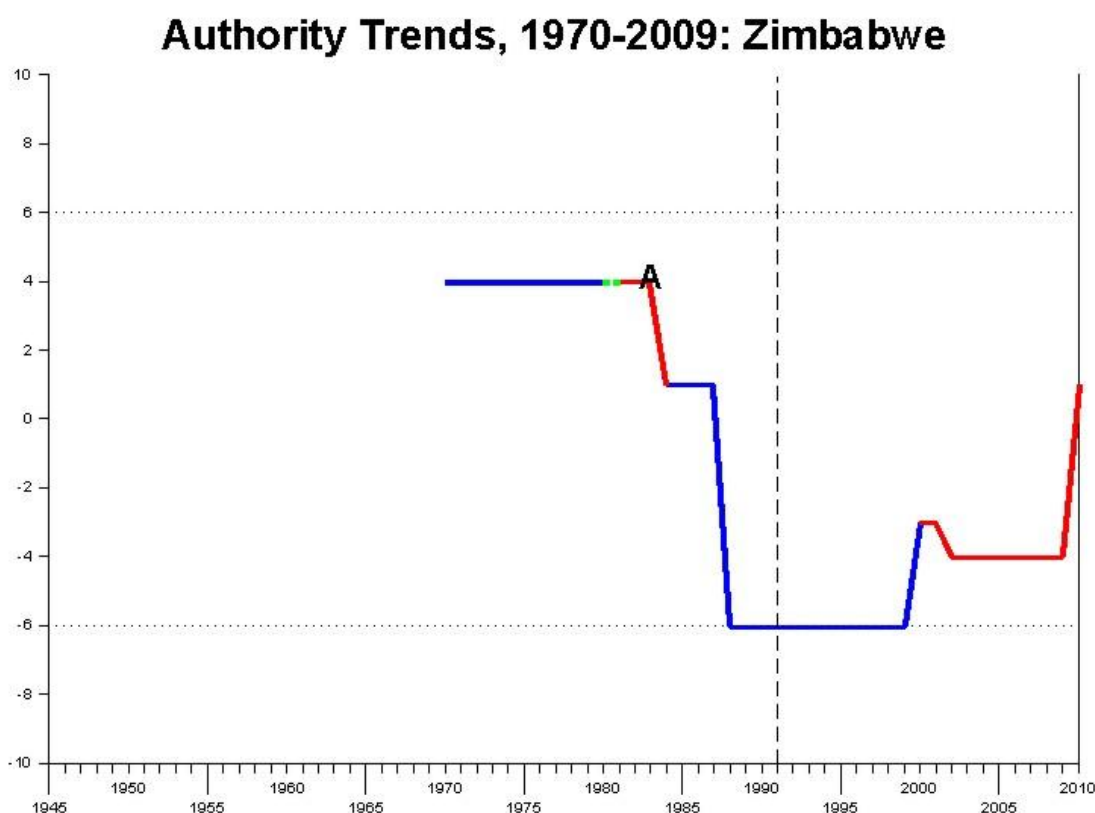
<<http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>>.

¹⁰⁵ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 463.

¹⁰⁶ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 473.

náhradním oběživem a šeky na doručitele. Inflační spirála se nejvíce rozjela v letech 2007 a 2008. Když se inflace dostala přes 1694 tisíc procent, přestal ji statistický úřad měřit s tím, že v obchodech není žádné zboží a nejsou tedy známy jeho ceny¹⁰⁷. Prudce klesla životní úroveň obyvatelstva, průměrná délka života klesla na 42 let¹⁰⁸. Za poslední dva roky se situace zlepšuje a země zažívá po dlouhém desetiletí opět hospodářský růst.

3.7 Vývoj demokracie

Zdroj: Polity IV, < <http://www.systemicpeace.org/polity/zim2.htm> >

Graf politického vývoje Zimbabwe, resp. Rhodesie, začíná vyhlášením republiky, tzv. unilaterálním vyhlášením nezávislosti. V té době panoval v zemi rasistický režim, který byl demokratický pro bělošské obyvatelstvo, ale znevýhodňoval obyvatelstvo černošské. Docházelo k segregaci a utiskování většiny menšinou. JAR v době apartheidu měla zcela stejnou hodnotu, a sice 4. Po pádu Smithova režimu následuje přechodné období vlády biskupa Muzorewa. Roku 1980 přichází k moci drtivým vítězstvím Robert

¹⁰⁷ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 476.

¹⁰⁸ WHO. *The World Health Organisation*. Zimbabwe: Health profile. Dostupné z WWW: <<http://www.who.int/gho/countries/zwe.pdf>>.

Mugabe. Tehdejší britský guvernér lord Soames byl informován o tom, že agitátoři Mugabeho strany používali na venkově všechny metody včetně násilí k získání voličů. Všichni si ale byli vědomi, že prohlásí-li výsledky voleb za neplatné, v zemi vypukne další a krvavější násilí¹⁰⁹. Mugabe provedl státní převrat a vydal se politikou jediné strany. Systematicky likviduje své protivníky a všechny, kdo s režimem nesouhlasí. Velký skok vidíme v roce 1987, kdy byla sloučením ZAPU do ZANU úspěšně zlikvidována opozice. Zároveň byl vydán dodatek k ústavě, který ruší post premiéra a svěřuje veškerou výkonnou moc do rukou prezidenta. Tím se ještě toho roku stává Mugabe. Politická situace v zemi se dostává na hranici autokracie a diktatury, zemi vládne jedna strana. Změna přichází v roce 2000, kdy ZANU poprvé nemá absolutní většinu v parlamentu. Opozice se začíná drobit a autokracie opět roste až do prezidentských voleb. Po dohodě s opozicí a dohodou na společném vládnutí v roce 2009 se země začíná ubírat směrem od autokracie k demokracii.

3.8 Demokracie a ekonomický rozvoj

Zimbabwe za celou svou existenci nikdy nedosáhla demokracie. Její nejdemokratičtější časy jsou spojeny s prudkým nárůstem HDP. Přiklonění se k autokracii nepřineslo okamžitý propad HDP, protože ekonomika země byla ještě nastartovaná z předchozích let. Brzy se však socialistická opatření začala na stavu ekonomiky promítat a země upadala do krize. Na krátkou dobu ji z ní zachránila opatření Mezinárodního měnového fondu, ale země brzy sklouzla zpátky k vlastním pravidlům, odlišným od těch stanovených IMF. V současné době, kdy probíhá postupné politické uvolňování, se daří i ekonomice.

Na grafu HDP Zimbabwe jsou nápadné velké nárůsty a následné prudké pády. Souvisí to s nevypočitatelností zimbabwské politiky a také s její závislostí na světových cenách komodit. V případě Zimbabwe jde z dlouhodobého hlediska ekonomická nestabilita a autokratická vláda ruku v ruce. Od uvolnění tvrdého režimu a připuštění opozice do vlády můžeme sledovat prudký ekonomický obrat vzhůru. Je ale příliš brzy na to určit, jak se situace bude dále vyvíjet, a zda se jedná o dlouhodobý nebo pouze krátkodobý trend.

---

¹⁰⁹ HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 2008. s. 404 - 405.

Závěr

Cílem práce bylo potvrdit nebo vyvrátit tezi, že s demokracií přichází ekonomický rozvoj a blahobyt, a že se tím pádem dá chudoba řešit politicky. Je třeba doplnit, že hospodářský rozvoj automaticky neznamená redukci chudoby. Zejména to platí právě u Afriky, kde je vysoká nerovnost k přístupu ke zdrojům a zisky z nich jsou rozdělovány nerovnoměrně. Někdy je efekt úplně opačný a hospodářský růst zbídačuje obyvatelstvo (např. přílišná koncentrace na těžební průmysl, zanedbání a stagnace ostatních odvětví a následný pro řadové občany drahý import základního zboží za petrodolary). U každé ze tří zemí byl výsledek odlišný, což poukazuje na neuniversálnost zkoumané teze.

Téměř dokonale platná se ukázala tato teze u Ghany, kde jakmile demokracie v roce 2001 obstála ve zkoušce své stability, a sice při předání moci opozici, začalo HDP růst bezprecedentní rychlostí. Demokratizaci zde provázela ekonomická liberalizace. Na druhou stranu je tento trend hůře pozorovatelný na Zimbabwe, kde platí jen v některých případech. V roce 1981, kdy Mugabe provedl auto-puč, šlo HDP opravdu dolů, ale jen o 6 let později, kdy násilně sloučil svou vládnoucí stranu s největší opoziční stranou a zajistil si tím absolutní moc, HDP rostlo. V době největší autokracie HDP kolísalo. V novém tisíciletí, kdy dochází k postupnému uvolňování režimu, HDP klesá. Tento jev se dá vysvětlit setrvačností krize způsobené v 90. letech. Poměrně prudký růst HDP od roku 2008, kdy se dosud nejvíce uvolnil Mugabeův režim, je zatím příliš krátké období na hodnocení. Čas ukáže, zda se jednalo pouze o lokální odchylku nebo o trvalý trend. V případě Nigérie je vliv světové ceny ropy tak určující, že je těžké rozeznat, zda má demokracie na vývoji HDP nějaký podíl. Tvar křivky na konci 70. a začátku 80. let je typický pro země vyvážející ropu, je zároveň i obdobím, kdy se v zemi dařilo demokracii. Od roku 1999 stále rostoucí cena ropy se u Nigérie opět shoduje s posunem k demokracii a koncem vlády generála Abacha. Vzhledem k vývozní struktuře země se ale přikláním k tomu, že hlavním a směrodatným určovatelem HDP Nigérie je cena ropy.

Ve svém výzkumu jsem zjistila, že nezáleží jen na demokratickém uspořádání, ale také na dobrých vztazích s dalšími státy a na členství v mezinárodních organizacích. Díky dobrým sousedským vztahům se i přes mezinárodní izolaci mohla hospodářsky rozvíjet Zimbabwe. Sousední Mozambik, Zambie a Jihoafrická republika jí stály po boku i v době autokratické vlády, kdy se od ní distancoval zbytek světa. Autoritářský systém se proto neprojevil na HDP tolik, jako u jiných států. Nigérie, i když ještě nedosáhla demokracie, se

hospodářsky rozvíjí mimo jiné také díky členství v mezinárodních organizacích a účasti na jejich rozvojových projektech a plánech, které slibují budoucí demokratický vývoj.

Ze svého výzkumu mohu vyvodit, že zkoumaná teze je obecně v případě diktatury platná jen částečně a záleží na dalších okolnostech, zejména na míře ekonomické liberalizace. V případě zemí, které se nemohou spoléhat na své sousedy a jsou odkázány hlavně na obchod se Západem, teze platí. U zemí závislých na vývozu strategických surovin se ekonomický vývoj řídí hlavně světovými cenami těchto surovin a demokracie hraje jen podružnou roli.

Literatura

Knižní

HULEC, Otakar; OLŠA, Jaroslav. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. 1. vydání. Praha : Lidové noviny, 2008. 613 s. ISBN 978-80-7106-952-2.

CHIKUHLWA, Jacob Wilson. *A crisis of governance : Zimbabwe*. [s.l.] : Algora Publishing, 2004. ISBN 0-87586-285-3.

KLÍMA, Vladimír. *Stručná historie států: Ghana*. Praha : Libri, 2003. 93 s. ISBN 80-7277-156-6.

KLÍMA, Vladimír. *Stručná historie států: Nigérie*. Praha : Libri, 2003. 145 s. ISBN 80-7277-199-X.

LEITE, Sérgio Pereira, et al. *Ghana : economic development in a democratic environment*. Washington D.C. : International Monetary Fund, 2000. ISBN 1-55775-960-X.

Časopisy

ABDULAI, Abdul-Gafaru; CRAWFORD, Gordon. Consolidating democracy in Ghana: progress and prospects?. *Democratization*. 2010, 17, 1, s. 26 - 67.

ANGER, Barnes. Poverty Eradication, Millennium Development Goals and Sustainable Development in Nigeria. *Journal of sustainable development*. 2010, 3.4, s. 138 - 144.

DORMAN, Sara Rich. 'Make Sure They Count Nicely This Time' : The Politics of Elections and Election Observing in Zimbabwe. *Commonwealth & Comparative Politics*. 2005, 43, 2, s. 155 — 177.

CHAN, Stephen; MUDHAI, Okoth F. Commonwealth Residualism and the Machinations of Power in a Turbulent Zimbabwe. *Commonwealth & Comparative Politics*. 2010, 39, 9, s. 51 — 74.

JUANA, J.S. A quantitative analysis of Zimbabwe's land reform policy : An application of Zimbabwe SAM multipliers. *Agrekon*. 2006, 45, 3, s. 294 — 318.

KHATAMI, Jim. How an Elected Marxist Government Is Winning Business Confidence. *Multinational monitor*. 1981, 2, 4. Dostupný také z WWW: <<http://multinationalmonitor.org/hyper/issues/1981/04/khatami.html>>.

SICHONE, Owen. Zimbabwe's Economic Policies, 1980-2002. *Development Policy Management Forum Bulletin*. 2003, 10, 2. Dostupný také z WWW: <<http://www.dpmf.org/Publications/Bulletins/bulletin-apr-03/zimbabwe-economic-policy-sichone.html>>.

Online

All Africa [online]. 2008 [cit. 2011-05-04]. Power-sharing agreement. Dostupné z WWW: <<http://allafrica.com/stories/200809151361.html>>.

ALLPORT, Richard. *Rhodesia and South Africa: Military History* [online]. 2011 [cit. 2011-05-01]. Tightening the belt. Dostupné z WWW: <<http://www.rhodesia.nl/belt.htm>>.

BBC. *BBC News* [online]. 1998 [cit. 2011-05-04]. Zimbabwe's history: Key dates . Dostupné z WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/special_report/1998/12/98/zimbabwe/226542.stm>.

Center for systemic peace. *Polity IV* [online]. 2006 [cit. 2011-04-15]. Explanatory Notes. Dostupné z WWW: <<http://www.systemicpeace.org/polity/keynew.htm>>.

CIA. *The World Factbook* [online]. 2011 [cit. 2011-04-29]. GDP per capita. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html?countryName=Zimbabwe&countryCode=zi&regionCode=af&rank=226#zi>>. ISSN 1553-8133.

CIA. *The World Factbook* [online]. 2011 [cit. 2011-04-29]. HIV/AIDS Adult prevalence rate. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2155rank.html?countryName=Zimbabwe&countryCode=zi&regionCode=af&rank=5#zi>>. ISSN 1553-8133.

CIA. *The World Factbook* [online]. 2011 [cit. 2011-04-29]. Public debt. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2186rank.html?countryName=Zimbabwe&countryCode=zi&ionCode=af&rank=4#zi>>. ISSN 1553-8133.

CIA. *The World Factbook* [online]. 2011 [cit. 2011-04-29]. Zimbabwe. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/zi.html>>. ISSN 1553-8133.

Foreign and Commonwealth Office. *Nigeria* [online]. 2010 [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.fco.gov.uk/en/travel-and-living-abroad/travel-advice-by-country/country-profile/sub-saharan-africa/nigeria?profile=economy&pg=2>>.

IMF. *IMF Press release* [online]. 2010 [cit. 2011-05-04]. Statement of the IMF's Mission to Zimbabwe. Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10420.htm>>.

Library of Congress – Federal Research Division. *Country profile: Nigeria*. 2008. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Nigeria.pdf>>.

Mezinárodní měnový fond. *Nigeria: Poverty Reduction Strategy Paper - National Economic Empowerment and Development Strategy*. 2005. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2005/cr05433.pdf>>

Mezinárodní měnový fond. *The policy support instrument*. 2010. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/psi.htm>>.

Mezinárodní měnový fond. *International Monetary Fund* [online]. 2010 [cit. 2011-03-10]. World Economic Outlook Database, October 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/weodata/weoselco.aspx?g=2001&sg=AII+countries>>.

National Development Planning Commission. *United Nations Development Programme Ghana* [online]. 2010 [cit. 2011-05-12]. Ghana Millenium development goals report. Dostupné z WWW: <<http://www.undp-gha.org/docs/GhanaGhanaMDGReport-2010.pdf>>.

New Partnership for Africa's development. *NEPAD Agency* [online]. 2010 [cit. 2011-03-24]. NEPAD Planning and controlling agency. Dostupné z WWW: <<http://www.nepad.org/npca>>.

OECD. *Nigeria* [online]. 2008 [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.fco.gov.uk/en/travel-and-living-abroad/travel-advice-by-country/country-profile/sub-saharan-africa/nigeria?profile=economy&pg=2>>.

OSN. *Millennium Development Goals*. 2011. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/millenniumgoals/reports.shtml>>.

OSN. *Millennium Development Goals* [online]. 2007 [cit. 2011-05-04]. Nigeria. Dostupné z WWW: <http://www.mdgmonitor.org/country_progress.cfm?c=NGA&cd=566>.

Paris Club/Club de Paris. *Nigeria*. 2010. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.clubdeparis.org/sections/pays/nigeria/viewLanguage/en>>.

Světová banka. *World dataBank* [online]. [cit. 2011-03-10]. Africa development indicators. Dostupné z WWW: <<http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>>.

Světová banka. *World dataBank* [online]. [cit. 2011-03-10]. World Development Indicators & Global Development Finance. Dostupné z WWW: <<http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>>.

The African Union Commission. *AU* [online]. 2011 [cit. 2011-03-24]. AU in a Nutshell. Dostupné z WWW: <<http://www.au.int/en/about/nutshell>>.

The Non-Aligned Movement. *The Non-Aligned Movement* [online]. 2001 [cit. 2011-03-24]. Background information. Dostupné z WWW: <<http://www.nam.gov.za/background/background.htm>>.

WESTON, Louis. *The Telegraph* [online]. 2008 [cit. 2011-05-12]. Zimbabwe's last white farmer forced to quit. Dostupné z WWW: <<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/zimbabwe/2196135/Zimbabwe-s-last-white-farmer-forced-to-quit.html>>.

WHO. *The World Health Organisation* [online]. 2008 [cit. 2011-05-04]. Zimbabwe: Health profile. Dostupné z WWW: <<http://www.who.int/gho/countries/zwe.pdf>>.